



OULUN YLIOPISTO  
UNIVERSITY of OULU

KAARELA SANNA-SOFIA & MUTKA REETTA

Kuudesluokkalaisten oppimiskokemuksia ryhmätyöstä Yrityskylä-  
oppimisympäristössä

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma

KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA

Teknologiapainotteinen luokanopettajakoulutus

2016



**Kasvatustieteiden tiedekunta**  
**Faculty of Education**

**Tiivistelmä opinnäytetystä**  
**Thesis abstract**

Luokanopettajankoulutus Teknologiapainotteinen luokanopettajakoulutus		Tekijä/Author Kaarela Sanna-Sofia & Mutka Reetta	
Työn nimi/Title of thesis Kuudesluokkalaisten oppimiskokemuksia ryhmätyöstä Yrityskylä-oppimisympäristössä			
Pääaine/Major subject Kasvatustiede	Työn laji/Type of thesis Pro gradu - tutkielma	Aika/Year 2016	Sivumäärä/No. of pages 50
Tiivistelmä/Abstract <p>Tämä laadullinen tapaustutkimus koskee ryhmätyötaitoja, joita oli mahdollista oppia Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten Yrityskylän oppimateriaaleissa esiintyvä ryhmätyötaitoihin liittyvä sisäisen yrittäjyyden tavoite toteutuu oppimiskokonaisuuden aikana. Tutkimusjoukkona oli 39 Yrityskylä-oppimiskokonaisuuteen osallistuvaa kuudesluokkalaista oppilasta. Tarkastelun kohteena olivat kuudesluokkalaisten käsitykset ryhmätyöstä ja ryhmätyötaitoista. Tutkimusaineisto kerättiin avoimen- ja strukturoidun kyselylomakkeen avulla. Kandidaatin tutkielmassa jaoteltiin Yrityskylän oppimateriaaleissa esiintyviä oppimistavoitteita sisäiseen-, ulkoiseen-, ja omaehtoiseen yrittäjyyteen. Oppimateriaaleista löydettiin yksi sisäisen yrittäjyyden tavoite. Pro gradu -tutkielma rajattiin koskemaan tätä sisäisen yrittäjyyden tavoitetta, joka edelleen rajattiin käsittelemään ryhmätyötä ja ryhmätyötaitoja.</p> <p>Yrittäjyyskasvatus on kasvattamista yrittäjämäiseen asenteeseen ja aktiiviseen kansalaisuuteen. Se on oma aihealueensa myös Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa Yhteiskuntaopin oppisisällöissä sekä laaja-alaisissa osaamisen tavoitteissa. Yrittäjyyskasvatus korostaa sisäistä yrittäjyyttä, jossa tärkeää on muun muassa luovuuden, omaaloitteisuuden ja pitkäjänteisyyden vahvistaminen sekä itsensä arvostaminen ja yhteistyön tekeminen.</p> <p>Yrityskylä on Taloudellisen tiedotustoimisto ry:n kehittämä, maailmanlaajuisesti arvostettu suomalainen koulutusinnovaatio, joka on suunnattu kuudesluokkalaisille oppilaille. Yrityskylä on pienoisyhteiskunta, jossa oppilaan vierailevat yhden päivän ajan. Vierailun aikana he toimivat tämän pienoisyhteiskunnan jäseninä harjoitellen yritystoimintaa ja kuluttamista. Yrityskylässä oppilailla on ammatit ja palkallaan he voivat ostaa hyödykkeitä toisista yrityksistä vapaa-ajallaan. Oppimiskokonaisuuteen kuuluu myös oppimateriaalit kymmeneen Yrityskylä-päivää edeltävään oppituntiin, jotka pohjustavat vierailua. Näiden oppituntien aikana oppilaat oppivat erilaisia asioita yhteiskunnasta, liittyen esimerkiksi talouteen, verotukseen, työntekoon ja kaupankäyntiin.</p> <p>Tämän tutkimuksen tulos on, että Yrityskylässä vierailevien oppilaiden käsitykset ryhmätyöstä ja ryhmätyötaitoista eivät merkittävästi muutu oppimiskokonaisuuden aikana. Tämä käy ilmi avoimen kyselylomakkeen vastauksista. Kuitenkin strukturoidun kyselylomakkeen vastakset osoittavat, että oppilaiden oman kokemuksen mukaan ryhmätyötaidot kehittyvät. Avoimen kyselylomakkeen vastauksissa esiintyi toistuvasti samoja termejä ja teemoja, joista selviää, mitä asioita oppilaat pitävät tärkeinä ryhmätyöhön ja ryhmätyötaitoihin liittyen. Toistuvia teemoja olivat auttavaisuus, muiden huomioiminen, kuunteleminen, kaikkien kanssa toimeen tuleminen sekä yhteistyö.</p>			
Asiasanat/Keywords Yrittäjyys, yrittäjyyskasvatus, Yrityskylä, ryhmätyö, ryhmätyötaidot			

## Sisällysluettelo

<b>1</b>	<b>JOHDANTO.....</b>	<b>1</b>
<b>2</b>	<b>YRITTÄJYYSKASVATUKSEN KASVATUSTIETEELLISIÄ PERUSTEITA....</b>	<b>3</b>
<b>3</b>	<b>YRITTÄJYYSKASVATUS JA RYHMÄTYÖ.....</b>	<b>6</b>
3.1	Koheesio ryhmätyössä.....	7
3.2	Normit ja roolit ryhmätyössä .....	8
3.3	Ryhmätyö työelämässä.....	10
<b>4</b>	<b>YRITTÄJYYSKASVATUS .....</b>	<b>12</b>
<b>5</b>	<b>YRITYSKYLÄ.....</b>	<b>17</b>
<b>6</b>	<b>TUTKIMUKSEN TOTEUTUS / TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT .....</b>	<b>19</b>
6.1	Laadullinen tapaustutkimus.....	19
6.2	Aineiston kerääminen.....	21
6.3	Aineiston analysoinnin kuvaus .....	22
<b>7</b>	<b>TUTKIMUSTULOKSET.....</b>	<b>25</b>
7.1	Oppilaiden käsityksiä ryhmätyöstä .....	25
7.2	Oppilaiden käsityksiä ryhmätyötaitoista.....	27
7.3	Oppilaiden käsityksiä ryhmätyötaitojen oppimisesta .....	29
7.4	Oppilaiden käsityksiä sääntöjen tärkeydestä.....	30
7.5	Oppilaiden käsityksiä ryhmätyötaitojen hyödyntämisestä työelämässä .....	32
7.6	Oppilaiden käsityksiä ryhmätyötaitojen tärkeydestä työelämässä.....	33
7.7	Oppilaiden kokemuksia ryhmätyötaitojen oppimisesta .....	34
7.8	Oppilaiden käsityksiä ryhmätyötaitojen oppimisesta .....	37
7.9	Yhteenveto tutkimuksen tuloksista .....	39
<b>8</b>	<b>LUOTETTAVUUS .....</b>	<b>41</b>
<b>9</b>	<b>POHDINTA.....</b>	<b>43</b>
	<b>LÄHTEET .....</b>	<b>49</b>
	<b>LIITTEET</b>	

**LIITE 1.** Avoimet kysymykset

**LIITE 2.** Strukturoidut kysymykset

**LIITE 3.** Avoimet kysymykset ja teoria

**LIITE 4.** Ensimmäinen avoin kysymys

**LIITE 5.** Toinen avoin kysymys

**LIITE 6.** Kolmas avoin kysymys

**LIITE 7.** Neljäs avoin kysymys

**LIITE 8.** Viides avoin kysymys

**LIITE 9.** Kuudes avoin kysymys

**LIITE 10.** Seitsemäs avoin kysymys

**LIITE 11.** Strukturoidun lomakkeen vastaukset

# 1 JOHDANTO

Yhteiskunnan muutosten johdosta yrittämisestä ja yritteliäisyydestä on muodostunut yhteiskunnalle entistä tärkeämpää ja hyödyllisempää. Tämä muutos on tuonut ennen erillään olleet elinkeinoelämän ja koulun lähemmäksi toisiaan. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa aiemmin eheyttävänä aihekokonaisuutena ollut yrittäjäyyskasvatus on kasvanut omaksi osa-alueekseen uuden oppiaineen, yhteiskuntaopin, sisältöihin. Taloudellisen tiedotustoimisto ry:n kehittämä Yrityskylä on yksi vastaus yrittäjäyyskasvatuksen suureen kysyntään.

Yrityskylä on ollut paljon esillä sekä kotimaisissa että kansainvälisissä tiedotusvälineissä ja se on saanut osakseen positiivista huomiota. Se on kansainvälisestikin palkittu suomalainen koulutusinnovaatio. Yrityskylä on voittanut maailmanlaajuisen, arvostetun World Innovation Summit for Education (WISE) -kilpailun. WISE Awards palkitsee vuosittain innovatiivisia, yhteiskuntaan myönteisesti vaikuttavia koulutushankkeita (Taloudellinen tiedotustoimisto ry, 2014). Viimeisimpänä se on palkittu maailman parhaimpana oppimisyhteisöjä rakentavana kumppanuushankkeena (Taloudellinen tiedotustoimisto ry, 2016).

Kandidaatin tutkielman aiheeksi valikoitui Yrityskylä ja sen oppimistavoitteet, sillä koemme sen mielenkiintoisena tämän hetken ja tulevaisuuden oppimissovelluksena. Tässä pro gradu -tutkielmassa aihetta on tarkoitus lähteä syventämään. Teimme kandidaatin tutkielman aiheesta ”*Oppimistavoitteet Yrityskylän oppimateriaaleissa*”. Hyödynsimme kandidaatin tutkielman teoriapohjaa tässä pro gradu –tutkielmassa.

Teoriapohjamme perustuu siihen, että yrittäjäyys voidaan jakaa kolmeen ulottuvuuteen, sisäiseen-, ulkoiseen- ja omaehtoiseen yrittäjäyyteen. Erityisen mielenkiintoinen löydös kandidaatin tutkielmastamme oli, että Yrityskylän oppimateriaaleissa esiintyi vain yksi sisäisen yrittäjäyden tavoite, vaikka yrittäjäyyskasvatuksessa sisäistä yrittäjäyyttä pidetään tärkeimpänä yrittäjäyden muotona. Tämä löydetty sisäisen yrittäjäyden tavoite on, että ”*Oppilaat ymmärtävät ryhmätyön, neuvottelemisen ja ongelmanratkaisun merkityksen työelämässä*”. Itsessään tämä oppimistavoite sisältää kolme isompaa tavoitetta, joista rajasimme tutkimuksen tarkastelemaan ryhmätyötä. Tutkimuskysymyksemme ovat: ”*Miten*

*kuudesluokkalaisten käsitykset ryhmätyöstä ja ryhmätyötaitoista kehittyvät Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana?” ja ”Millaisia ryhmätyötaitoja kuudesluokkalaiset kokevat oppivansa Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana?”*. Toteutamme tutkimuksen laadullisena tapaustutkimuksena ja sen tarkastelun kohteena ovat ryhmätyötaidot, joita kuudesluokkalaisten on mahdollista oppia Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana. Tutkimuksen tarkoituksena on siis selvittää, miten Yrityskylän oppimateriaaleissa esiintyvä ryhmätyötaitoihin liittyvä sisäisen yrittäjyyden tavoite toteutuu oppimiskokonaisuuden aikana.

## 2 YRITTÄJYYSKASVATUKSEN KASVATUSTIETEELLISIÄ PERUSTEITA

Tämä pro gradu -tutkielma tarkastelee yrittäjyyskasvatusta kasvatustieteen näkökulmasta. Kasvatustiede on tieteenala, joka tutkii kasvatusta. Kasvatus käsitteenä viittaa tavoitteelliseen toimintaan, joka pyrkii muuttamaan yksilön ominaisuuksia tiettyjen päämäärien mukaisesti. Kasvatuksessa on aina mukana sosiaalinen ja yksilöllinen taso. Se on sosiaalista, koska siihen tarvitaan ainakin kahden ihmisen välistä vuorovaikutusta ja yksilöllistä, koska sen avulla yksilö pystyy kehittämään omia resurssejaan. (Rinne, Kivirauma & Lehtinen, 2005, 7) Yrittäjyyskasvatusta ei ole suoraan määritelty kasvatustieteellisen tutkimuksen piirissä. Ilmiötä koskevat tutkimukset ovat pääosin taloustieteen parista. (Remes, 2003, 1) Yrittäjyyskasvatuksen käsitteestä on erilaisia tulkintoja ja tämän vuoksi sen pyrkimyksistä ja tavoitteista on eriäviä näkökulmia (Maritz, 2013, 234–252).

Kasvatustiede haarautuu eri oppimiskäsityksiin niiden teoreettisten lähtökohtien ja sisältöjen mukaisesti. Kasvatustieteellisiä oppimiskäsityksiä ovat behavioristinen-, kognitiivinen-, humanistinen- ja konstruktivistinen oppimiskäsitys. Lähimpänä yrittäjyyskasvatuksen käsitystä oppimisesta ovat humanistinen ja konstruktivistinen oppiminen. Humanistinen oppimiskäsityksen mukaan oppiminen on kokemuksellista, aktiivista ja kehittävää toimintaa, jossa tavoitteena on itsensä toteuttaminen ja minän kasvu. (Kauppila, 2007, 28–31; Rauste-von Wright 1997, 17) Yrittäjyyskasvatusta voidaan integroida useisiin eri oppiaineisiin ja se voi olla tukena oppimisprosessin eri vaiheissa (Jones, 2010, 1). Erilaiset ongelmanratkaisutehtävät ja ryhmätyöt ovat esimerkkejä peruskoulun oppiainerajat ylittäväs- tä yrittäjyyskasvatuksesta, jossa oppilas pääsee toteuttamaan itseään ja keksimään luovia ratkaisuja.

Kokemuksellisessa oppimisessa oppiminen on konstruktivistisen tiedonkäsityksen mukaisesti olemassa olevan tiedon syventämistä ja ymmärtämistä (Leppilampi & Piekkari 1998, 9–11). Konstruktivistisessa oppimiskäsityksessä oppiminen tapahtuu tiedon rakentumisen prosessina, jossa aiemmin opittua tietoa käytetään hyväksi uuden tiedon ja taidon oppimisessa (Tynjälä, 1999, 37–38; Rauste-von Wright & von Wright, 1994). Piaget korostaa oppimista konstruktivistisena prosessina. Hän määrittelee oppimisen uuteen tilanteeseen

sopeutumisena, jossa yksilö käyttää apunaan aikaisempia ajattelun rakenteitaan (skeemat) muokatakseen ympäristöä ja tulkitakseen sitä (assimilaatio). Tämä toiminta synnyttää tarpeen skeemojen uudelleen jäsentämiseen, täydentämiseen ja sopeuttamiseen (akkommodaatio). (Piaget, 1978) Ne auttavat ymmärtämään ja hallitsemaan ympäristöä paremmin. Kuten konstruktivistisessa oppimiskäsityksessä, on yrittäjäyyskasvatuksessakin tekemällä oppiminen tärkeässä roolissa. Myös Deweyn (1957) yksi tärkeä kasvatussoppi oli tekemällä oppiminen (learning by doing). Fayolle on samaa mieltä Deweyn kanssa. Häinkin korostaa yrittäjämäisen pedagogiikan ytimen olevan tekemällä oppimisessa (Fayolle, 2007, 60).

Oppimisympäristön tulisi olla oma-aloitteisuutta ja aktiivisuutta tukeva. Oppimisympäristön tarkoitus on tukea oppijan yksilöllisiä oppimistapoja, mutta toimia myös ryhmätyöskentelyä tukevana ympäristönä. Oppimisympäristöt, jotka stimuloivat useita aivolohkoja ottavat hyvin huomioon erilaiset oppijat. Erilaiset oppijat kokevat saman oppimisympäristön eri tavoin ja siksi oppimisympäristöjen haasteena on lisätä niihin elementtejä, jotka tukevat oppilaiden oppimista niin yksilöinä kuin ryhmässä. (Prashnig 2000, 23–24; Prashnig 2003, 71–72, 43, 23) Oppimisympäristön tulisi mahdollistaa oppijoiden oppia uusia tapoja tehdä, nähdä, tuntea, kommunikoida ja organisoida (Kyrö & Carrier 2005, 25; Gibb 2005, 49–50). Kun oppimisympäristöä rakennetaan, tulisi siinä ottaa huomioon vapaa, kokonaisvaltainen ja yhteistoiminnallinen oppiminen. Yrittäjämäisessä oppimisessä tulisi olla yhteistoiminnallisuutta toisten oppijoiden kanssa. Yhteistoiminnallisuus mahdollistaa uuden todellisuuden luomisen ja uusien merkityksien löytymisen. (Kyrö & al. 2008, 121) Yrityskylä-vierailun aikana oppilaan pääsevät toimimaan yksilöinä, mutta työskentelevät myös osana ryhmää. Oppilas toimii Yrityskylässä itsenäisenä toimijana ammatissaan ja pienisyhteiskunnan jäsenenä, mutta on samalla osa isompaa organisaatiota ja kokonaisuutta.

Dewey näki koulun pienisyhteiskuntana, jossa opittiin mielekkään työskentelyn kautta taitoja elämää varten (Dewey, 1957, 33). Yrittäjäyyskasvatuksen sovellus, Taloudellisen tiedotustoimisto ry:n kehittämä Yrityskylä (ks. luku 5), on esimerkki oppimisympäristöstä, jossa toiminnallinen oppiminen on keskiössä. Yrityskylä voidaan nähdä opetusta eheyttävänä pienisyhteiskuntana (Dewey, 1957, 36), jossa oppilaat pääsevät soveltamaan kymmenen edeltävän oppitunnin aikana opittuja tietojaan ja taitojaan käytännössä. Yrityskylässä harjoitellaan yrittäjäyyskasvatuksen sisältöjä. Gibbin käsityksen mukaan yrittäjäyyskasvatus ilmiönä vaatii avoimen oppimisympäristön tullakseen todeksi (Gibb, 1993, 11–34).



Siinä yrittäjyyskasvatusta ei opeteta perinteisesti koululuokassa. Yrityskylä on juuri tällainen avoin oppimisympäristö, joka mahdollistaa oppimisen todentuntuisessa ympäristössä. Tässä pienois yhteiskuntana toimivassa oppimisympäristössä oppilas pääsee harjoittamaan omia yhteiskunnallisia taitojaan toimiessaan yhteisössä sekä yksilönä että sen täysivaltaisena jäsenenä.

### 3 YRITTÄJYYSKASVATUS JA RYHMÄTYÖ

Yrittäjyyskasvatukseen kuuluu luonnollisena osana ryhmässä toimiminen. Ryhmätyöt voivat osaltaan mahdollistaa yrittäjyyskasvatuksen tavoitteiden toteutumista. Yrittäjyyskasvatuksen ulottuvuuden, sisäisessä yrittäjyyden, yksi tärkein tavoite on yhteistyön tekeminen (Luukkainen & Wuorinen, 2002, 9). Jotta ryhmässä toimiminen onnistuu, on yhteistyön tekeminen välttämätöntä.

Ryhmällä tarkoitetaan ihmisjoukkoa, jonka jäsenet ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja jotka tietävät kuuluvansa ryhmään. Ryhmällä on yhteinen tavoite tai päämäärä, mitä he tavoittelevat. Ryhmälle on tyypillistä, että sen jäsenille on selkeä tehtävänjako ja jokaisella on oma rooli. (Aho & Laine, 2004, 203; Hämäläinen & Sava, 1989, 44; Niemistö, 2004, 16) Kaikki ryhmät eivät täytä kaikkia edellä mainittuja kriteerejä. Jos kuitenkin osa kriteereistä täyttyy, yksilöistä muodostuu ryhmä (Elovainio, 1994, 117). Ryhmän olemassaolon jatkuessa tarpeeksi pitkään, sillä on taipumus omaksua yhteisiä käyttäytymispiirteitä ja tapoja. Tämä johtaa siihen, että ryhmälle muodostuu omat norminsa. Vuorovaikutukseen liittyvät käyttäytymispiirteet voidaan määritellä sosiaalisiksi kulttuuriksi. Ryhmän sosiaalinen kulttuuri kertoo siitä, miten ryhmän jäsenet suhtautuvat toisiinsa ja ryhmäänsä. Se kertoo myös siitä, että miten he tyydyttävät toistensa sosiaaliset tarpeet ja millaisia heidän väliset suosio- ja valtasuhteet ovat. (Aho & Laine, 2004, 203)

Ryhmän tunnuspiirteisiin luetaan se, että oppilaat tiedostavat ja hyväksyvät tavoitteikseen yhdessä olemisen ja ryhmässä työskentelyyn liittyvän keskinäisen riippuvuutensa. Oppilaat noudattavat ryhmässä yhteisesti sovittuja toiminta- ja käyttäytymissääntöjä. (Hämäläinen & Sava, 1989, 44) Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana oppilaat työskentelevät oman yrityksen työntekijöistä muodostuvissa pienryhmissä. Ryhmät muodostuvat Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden neljännellä oppitunnilla, kun oppilaat saavat tietää omat ammatinnsa ja yrityksensä. Oppilaat sopivat yhdessä ryhmälleen omat sääntönsä, joita he noudattavat Yrityskylä-vierailun aikana.

Tuckman on kehittänyt 1960-luvulla ryhmän kehitysvaiheiden kuvauksen. Ensimmäinen vaihe (*forming*) on ryhmän muodostuminen. Silloin ryhmän jäsenet tutustuvat toisiinsa ja ryhmälle muodostetaan identiteetti. Toinen vaihe (*storming*) on ryhmän kuohuntavaihe,

jolloin ryhmässä syntyy ristiriitoja, jotka heijastavat erilaisia persoonallisuuksia ja valtapyrkimyksiä. Kolmannessa vaiheessa (*Norming*) ryhmä mukautuu sen toimintaa ohjaaviin normeihin. Tässä vaiheessa ryhmä tuntee yhteenkuuluvuutta ja se on selvittänyt ristiriitansa. Neljäs vaihe (*Performing*) on suoritusvaihe, jolloin ryhmä keskittyy työskentelemään asettamiensa tavoitteiden saavuttamiseksi. (Tuckman, 1965, 396)

Toimiminen ryhmässä vaatii oppilailta paljon erilaisia kykyjä ja taitoja. Ryhmässä toimies-  
sa oppilailta vaaditaan taitoja, jotka edistävät ryhmän toimintaa ja oppilaiden keskinäisiä suhteita. Tällaisia taitoja ovat esimerkiksi ryhmän hyvän ilmapiirin luominen ja ylläpitäminen, empatian osoittaminen sekä ristiriitojen ja konfliktien ratkaiseminen. Kuunteleminen, tulkinta ja nonverbaalisten viestien havaitseminen on myös keskeistä ryhmässä toimim-  
essa. (Toivakka & Maasola, 2011, 35)

Yrityskylässä jokaisella ryhmän jäsenellä on oma roolinsa. Erityisesti toimitusjohtajan vastuutehtävänä on pitää huoli, että ryhmässä säilyy hyvä ilmapiiri ja konflikteilta vältytään. Kaikkien panos on kuitenkin tärkeää ryhmän toiminnan kannalta ja vastuunjakamisesta tulee sopia ryhmänjäsenten kesken. Yrityskylä-päivän aikana Tuckmanin (1965) suoritusvaihe (*Performing*) korostuu, kun ryhmä keskittyy yhdessä työskentelemään onnistuneen päivän eteen tavoitellessaan yritykselleen voittoa.

### 3.1 Koheesio ryhmätyössä

Oppiakseen ja kehittyäkseen ryhmän ilmapiirin on oltava turvallinen (Charpentier 1979, 26; Kumpulainen & Kaartinen 2004, 156–157). Turvallisuus rakentuu osaltaan ryhmän jäsenten välisestä kiinteydestä eli koheesiosta. Kiinteyden tarkoittaa ryhmän jäsenten halua kuulua ryhmään. (Kataja, Jaakkola & Liukkonen 2011, 20) Jotta ryhmä olisi hyvinvoiva, on sen oltava tarpeeksi kiinteä (Laine 2005, 192). Oppilaiden valmius ja halukkuus ryhmässä työskentelyä kohtaan vaikuttaa ryhmän kiinteyteen. Saloviitan (2006, 65) mukaan vetovoima, jota oppilas tuntee ryhmää kohtaan, muodostuu neljästä tekijästä. Ne ovat: oppilaan kokemus ryhmään kuulumisesta, kiinnostus harjoitettavasta toiminnasta, tyydytystä tuovat ihmissuhteet ja ryhmään kuulumisesta syntyvä arvonto. (Saloviita 2006, 65) Shmuck ja Shmuck (1997) puolestaan korostavat, että ryhmän vetovoimaa erityisesti koululaisilla lisää se, että oppilas pitää ryhmän jäsenistä, on kiinnostunut ryhmän toiminnasta ja ryhmän jäsenyys nostaa oppilaan statusta.

Ryhmän yhteistyöstä johtuva menestys koetaan yhteiseksi ja se lisää ryhmän kiinteyttä (Saloviita 2006, 47). Voimakas koheesio mahdollistaa sen, että ryhmän jäsenet pystyvät toimimaan aktiivisesti ja tehokkaasti ryhmässä. Se myös saa ryhmän jäsenet sitoutumaan voimakkaammin ryhmään ja sen tavoitteisiin. Näin ryhmässä syntyy voimakas yhteenkuuluvuuden tunne ja positiivinen asenne. Voimakas koheesio parantaa ilmapiiriä ja saa ryhmän jäsenet olemaan avoimempia toisilleen, jolloin ryhmän jäsenet arvostavat ja kunnioittavat toistensa toimintaa. (Aho & Laine 2004, 203–205)

Yrityskylässä oppilaat tekevät tiiviisti yhteistyötä oman yrityksensä ryhmän kanssa. Oppilaat työskentelevät saman ryhmän kanssa jo neljännessä oppitunnista lähtien, joten ryhmän on mahdollista hitsautua tiiviisti yhteen jo ennen Yrityskyläpäivää. Onnistumiset Yrityskylä-vierailun aikana voivat lisätä oppilaiden yhteenkuuluvuuden tunnetta ja saada oppilaita ponnistelemaan entistä enemmän oman yrityksensä eteen. Oman ryhmän lisäksi oppilaat tekevät yhteistyötä muissa yrityksissä toimivien oppilaiden kanssa, jotka voivat olla myös muista kuin omasta koulusta. Tämä voi olla joillekin oppilaille haastavampaa kuin toisille ja näitä taitoja on päivän aikana tarkoitus harjoitella.

### **3.2 Normit ja roolit ryhmätyössä**

Normit, jotka tässä yhteydessä nähdään käyttäytymissääntöinä, ovat eräänlaisia vuorovaikutuksen muotoja. Niiden avulla ryhmään kuuluvat jäsenet saadaan toimimaan tai ajattelemaan halutulla, yhtenäisellä tavalla (Blake & Kingsley 1972, 84 & Charpentier 1979, 57–59; Hämäläinen & Sava, 1989, 63). Vaikka henkilökohtaiset näkemykset eroaisivatkin ryhmän näkemyksistä, yhdenmukaisuuspaineet yhtenäistävät yksilöiden toimintaa sosiaalisten normien mukaisiksi (Crisp & Turner 2014, 132–139, 140).

Sosiaaliset normit ovat ihmisille asetettuja odotuksia, joita toiset ihmiset pakottavat noudattamaan. Tätä valvomista kutsutaan sosiaaliseksi kontrolliksi. Ryhmään sosiaalistuminen vaatii sen, että hyväksyy ryhmän arvot, asenteet ja normit. Sosiaalinen vuorovaikutus helpottuu, kun tiedossa on, mitä arvoja, asenteita ja normeja muilta ja itseltä odotetaan. Ryhmän normit tasapainottavat, kun ympäristöstä tulee ristiriitaista viestiä. Normit helpottavat myös toimintaa ryhmän sisällä, koska normit auttavat ennustamaan muiden käytöstä. (Aho & Laine 2004, 149–151)

Normirakenne muodostuu normeista, jotka ryhmälle on virallisesti annettu, jotka jäsenet tuovat mukanaan ryhmään ja jotka syntyvät jäsenten työskennellessä yhdessä. Viralliset ja epäviralliset toimintasäännöt muodostavat pohjan kontrollitoimenpiteille. Normirakenne kertoo millaisia odotuksia ryhmänjäseniin kohdistuu ja kuka vastaa kenenkin odotuksiin ja millä tavoin. Se antaa vastauksia myös siihen, kuka valvoo, uhmaa, vastustaa ja rankaisee. (Hämäläinen & Sava 1989, 63) Normit eivät välttämättä ole ääneen lausuttuja. Ne ohjaavat hiljaisena tietona ryhmän käyttäytymistä (Salmivalli 1998, 11).

Sosiaalisissa tilanteissa noudatetaan normeja, jotta työskentely onnistuu. Yrityskylä oppimiskokonaisuuteen kuuluu, että oppilaat päättävät ennen Yrityskylä-vierailua tärkeimmät säännöt yritykselleen. Yrityskyläpäivän alussa, ensimmäisen henkilökuntakokouksen aikana, jokainen työporukka käy yhdessä läpi säännöt ja sitoutuu noudattamaan niitä. Nämä ovat sanallisia käyttäytymissääntöjä, mutta ryhmä noudattaa myös yhdessä luotuja sanattomia käyttäytymissääntöjä. Ryhmän jäseniin kohdistuu erilaisia odotuksia ja normeja sosiaalisten roolien perusteella. (Aho & Laine 2004, 152–153; Hämäläinen & Sava, 1989, 68–69) Sosiaalisella roolilla tarkoitetaan sitä, mitä yksilöltä odotetaan tehtävän tai aseman johdosta. Roolit voivat olla virallisia tai epävirallisia. Kun ryhmän jäsenillä on tietyt roolit, odotetaan heiltä myös roolin mukaista käyttäytymistä. (Aho & Laine 2004, 152–153)

Rooli voi määräytyä virallisesti tehtävän suuntaisesti tai epävirallisesti, jolloin se saattaa synnyttää epäsuorasti ilmaistuja toiveita ja odotuksia. Nämä odotukset saattavat aiheuttaa rooliristiriitoja ja roolipaineita. (Aho & Laine 2004, 152–153; Hämäläinen & Sava, 1989, 68–69) Roolit voidaan jakaa yhteisörakenteiden mukaisesti viiteen kategoriaan, jotka ovat tehtäväroolit (esimerkiksi opettaja ja oppilas), kommunikaatiorakenteen roolit (esimerkiksi hiljainen ja puhelias), valtaroolit (esimerkiksi johtaja ja alainen), tunneroolit (esimerkiksi innostaja ja sovittelija) ja normirakenteen roolit (esimerkiksi kontrolloija ja lohduttaja). (Hämäläinen & Sava, 1989, 68–69)

Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana oppilaille jaetaan ammatit, jotka ovat heidän tehtäväroolinsa. Osa oppilaista on Yrityskylä-vierailun aikana toimitusjohtajia ja osa työntekijöitä. Tämä jaottelu asettaa oppilaille myös valtaroolit. Toimitusjohtajat ovat johtajia ja työntekijät heidän alaisiaan. Ryhmissä on myös erilaisia oppilaita, toiset ovat esimerkiksi hiljaisempia ja toiset puheliaampia. Tästä johtuen ryhmästä löytyy luonnollisesti myös kommunikaatiorakenteen rooleja, tunnerooleja ja normirakenteen rooleja.

### 3.3 Ryhmätyö työelämässä

Yrityskylän oppimateriaaleista löydetyn sisäisen yrittäjyyden tavoite on, että oppilaat ymmärtävät ryhmätyön merkityksen työelämässä. Tämän vuoksi tutkielmassa on tarpeellista käsitellä ryhmätyötä myös työelämään peilaten. Työelämässä työyhteisö on ryhmä, jossa työtehtävien hoitaminen edellyttää yhteistyön tekemistä ja ryhmässä toimimista. Työyhteisön tuloksellisen toiminnan ja hyvinvoinnin näkökulmasta olennaista on työyhteisön kyky toimia erilaisten ihmisten kanssa. (Aarnikoivu, 2010, 117) Ryhmäviestintää tapahtuu työelämässä useissa eri tilanteissa. Näissä yhteistyötilanteissa tarvitaan aktiivista kuuntelutaitoa, tilannetajua ja taitoa havainnoida työtovereiden reagoitua. (Isohookana, 2007, 244–245)

Organisaatioissa tuloksia tehdään yhdessä, vaikka jokainen vastaakin omasta työsuorituksestaan. Hyvässä työyhteisössä vallitsee ilmapiiri, jossa tiedostetaan henkilökohtaisen vastuun ja tavoitteiden lisäksi myös yhteinen vastuu ja yhteiset tavoitteet. Hyvä työyhteisö on yhteisöllinen. (Aarnikoivu, 2010, 114) Ristikangas ja Ristikangas korostavat myös luottamuksen merkitystä. Luottamus vaikuttaa ryhmän toimintaan lisäämällä keskustelua ryhmän jäsenten välillä, se lisää auttamisen halua ja vahvistaa positiivisia asenteita ja ryhmän sisäistä yhteistyötä. (Ristikangas & Ristikangas 2010, 166–171)

Työntekijän ja alaisen rooliin kuuluu organisaation tavoitteisiin ja päämääriin sitoutuminen. Tärkeää on myös vuorovaikutukseen panostaminen, työyhteisön muiden jäsenten kunnioittaminen, luottamuksellisen ilmapiirin edistäminen, yhteistyön ja yhteisöllisyyden tukeminen. (Aarnikoivu, 2010, 36) Esimiehen ja johtajan työhön kuuluu oleellisesti ihmisten kanssa työskentely ja kommunikointi. Johtajuutta on kaikki toiminta, joka auttaa työryhmää pääsemään tavoitteeseensa. (Aarnikoivu, 2010, 33)

Skyttän (2000, 121–123) mukaan keskeisimmät työyhteisön tiimissä tarvittavat yhteistyön muodot ovat tiimitaidot. Skyttä nimeää tärkeimmäksi tiimitaidoksi avoimen vuorovaikutuksen. Avoimessa vuorovaikutuksessa korostetaan omien tunteiden tunnistamista ja hallitsemista, mutta myös muiden tunteiden havaitsemista sekä sitä kautta ihmissuhteiden hoitamista. Tunnetaitojen osaamisella vahvistetaan kritiikin esittämistaitoa, luodaan erilaisuutta arvostava ilmapiiri ja kasvatetaan laaja suhdeverkko. (Skyttä, 2000, 121–123) Tiimityössä korostetaan myös avun pyytämistä, avun antamista ja sen vastaanottamista. Lisäksi

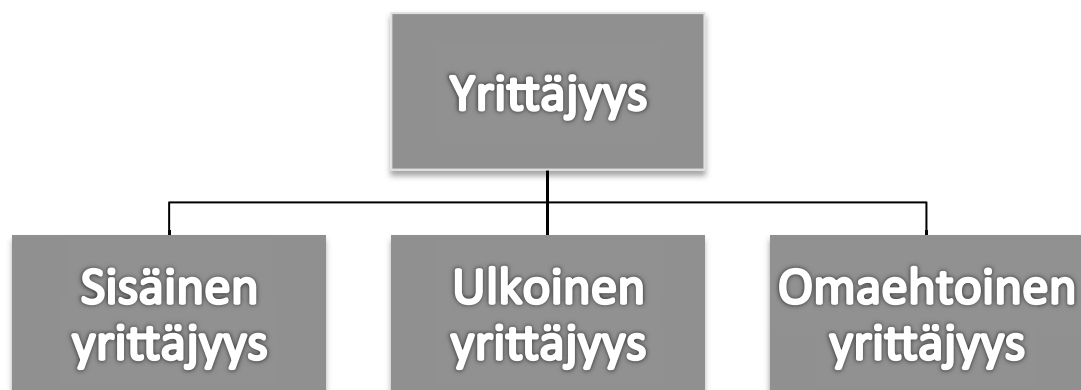
painotetaan erilaisten mielipiteiden huomioimista ja toiseen asemaan asettumista. (Skyttä, 2000, 124–130)

Yrityskylässä oppilaat pääsevät kokemaan simulaation avulla millaista työelämässä työskentely on. Yrityskyläpäivän aikana oppilaat tekevät yhteistyötä niin oman yrityksensä työntekijöiden kanssa kuin muidenkin yritysten työntekijöiden kanssa, jolloin he pääsevät harjoittelemaan kanssakäymistä useiden erilaisten ihmisten kanssa. Oppilaille tarjoutuu päivän aikana mahdollisuus harjoitella vastuun kantamista. Yrityskyläpäivän yksi tavoitteista on, että yritykset saisivat päivän päätteeksi maksettua pankille yrityksen ottaman lainan takaisin. Tähän tavoitteeseen päästäkseen oppilaiden on otettava henkilökohtaista vastuuta, että tarvittavat tehtävät tulee suoritettua, mutta lisäksi yhteistä vastuuta, jotta yhteinen tavoite saavutetaan.

## 4 YRITTÄJYYSKASVATUS

Käsite yrittäjyyskasvatus sisältää osat yrittäjyys ja kasvatus. Yrittäjyys käsitteenä voidaan ymmärtää eri tavoin sen mukaan, missä yhteydessä se esiintyy. Yhtä kaikenkattavaa teoriaa yrittäjyydelle käsitteenä ei ole (Davidsson ym., 2001; Shane & Venkataraman, 2000), vaan aihetta voidaan lähestyä tarkastelemaan hyvin erilaisista lähtökohdista käsin (Seikkula-Leino ym., 2010; Grebel ym. 2003; Grant & Perren, 2002). Käsitteet yrittäjyyskasvatus ja yrittäjäkasvatus sekoitetaan usein keskenään. Näitä käsitteitä käytetään eri tarkoituksessa. Yrittäjäkasvatuksella tarkoitetaan toimintaa, jossa tavoitteena on yrityksen perustaminen ja toimivan yrityksen kehittäminen. Yrittäjyyskasvatuksella taas tarkoitetaan kasvatamista yrittäjämäiseen asenteeseen ja aktiiviseen kansalaisuuteen. Yrittäjyyskasvatukseen kuuluu kuitenkin olennaisesti myös taloudellisen yritteliäisyyden edistäminen. (Ikonen, 2006, 92–93; Remes 2003, 163–164) Tämä pro gradu -tutkielma perustuu yrittäjyyskasvatuksen ideaan.

Yrittäjyys voidaan jakaa kolmeen ulottuvuuteen, sisäiseen-, ulkoiseen- ja omaehtoiseen yrittäjyyteen (ks. Kuvio 1). Kyrö jakaa yrittäjyys-käsitteen näihin kolmeen alakäsitteeseen, joilla on kaikilla omat merkityksensä ja tavoitteensa yrittäjyyden kentällä. (Kyrö, 1998, 118)



KUVIO 1. Kyrön yrittäjyys-käsite (Kyrö, 1998, 118)



Yrittäjyyskasvatuksessa korostuu sisäinen yrittäjyys. Luukkainen ja Wuorinen (2002) kirjassaan *Yrittävä elämänsenne* painottavat, että sisäisen yrittäjyyden kehittäminen on tärkeää. Sisäisellä yrittäjyydellä tarkoitetaan asenteiden, kuten luovuuden, ahkeruuden, omaaloitteisuuden, vastuunottamisen, pitkäjänteisyyden, yhteistyökyvyn ja rohkeuden vahvistamista. Sisäisessä yrittäjyydessä tärkeää on itsensä arvostaminen ja yhteistyön tekeminen (Luukkainen & Wuorinen, 2002, 9). Sisäiseen yrittäjyyteen liittyvät myös innovatiivisuus, vastuun kantaminen, riskin ottaminen ja ennakointi. (Carrier 1996, 6, Slevin & Covin 1990, 43)

Kyrön mukaan sisäinen yrittäjyys merkitsee innovaation luomista, eli idean muuttamista tuottavaksi todellisuudeksi. Tällöin sisäinen yrittäjyys voidaan ymmärtää siten, että yksilöt toimivat itsenäisesti tai ryhmissä yrityksen tai organisaation sisällä yrittäjämäisesti. (Kyrö, 1997, 200) Koiranen ja Pohjansaari puolestaan määrittelevät sisäisen yrittäjyyden koskemaan yrittäjämäistä ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistapaa jonkin työyhteisön jäsenenä (Koiranen & Pohjansaari, 1994, 7). Sisäisessä yrittäjyydessä on osasia omaehtoisesta- ja ulkoisesta yrittäjyydestä (Kyrö & Carrier, 2005, 22–23). Sisäisen-, ulkoisen- ja omaehtois- yrittäjyyden määritelmät ja muodot eivät ole erillisiä, vaan ne ovat toistensa kanssa vuorovaikutteisia (Kyrö 1997, 225–226; Kyrö & Carrier 2005, 22).

Kun puhutaan oman yrityksen omistamisesta ja johtamisesta, tarkoitetaan sillä ulkoista yrittäjyyttä (Kyrö, 1997, 204–205, Kyrö 1998, 115–129). Ulkoiseen yrittäjyyteen kuuluu esimerkiksi liiketoimintasuunnitelman laatiminen ja näin se voidaan esittää myös työllistymisväylänä (Luukkainen & Wuorinen 2002, 169–170). Ikonen ymmärtää ulkoisen yrittäjyyden konkreettisena yritystoimintana, johon kuuluu oman yrityksen perustaminen, sen pyörittäminen ja kehittäminen (Ikonen, 2006, 59). Yrittäjyyteen kuuluu toiminnan suunnittelua, idean kehittelyä sekä talouden varmistamista.

Ulkoinen yrittäjyys rakentuu pystyvyystekijöiden, onnistumisodotusten ja tavoitteiden summasta (Segal ym., 2005, 49). Ulkoisen yrittäjyyden peruselementtejä ovat innovaatiot, uudistaminen, kaupallisten toimintaympäristöjen luominen sekä kilpailuedun ja voiton tavoittelu (Hornaday, 1992, 15). Näitä elementtejä löytyy myös Yrityskylästä, kun oppilaat tavoittelevat päivän aikana yritykselleen voittoa. Tämän lisäksi oppilaat harjoittelevat muita ulkoiseen yrittäjyyteen liittyviä asioita, kuten brutto- ja nettopalkan merkitystä, veroasioita ja rahankäyttöä.

Omaehtoisella yrittäjyydellä tarkoitetaan yksilön asennoitumista elämää kohtaan, jolloin yksilö ottaa vastuun itse omasta työllistymisestään ja toimeentulostaan (Kyrö, 1998, 115–129). Omaehtoinen yrittäjyys viittaa yksilön omaan käyttäytymiseen, asenteisiin ja tapoihinsa toimia. Siinä korostuvat yrittäjämäisyys, itseohjautuvuus, ja vastuullisuus. (Kyrö & Carrier 2005, 22; Kyrö, 1997, 225–226) Ristimäki ja Kyrö nostavat aktiivisen ja yrittäjämäisen elämänasenteen yhdeksi määritelmäksi omaehtoiselle yrittäjyydelle (Ikonen, 2006, 22, ks. Ristimäki, 2004). Omaehtoinen yrittäminen voidaan siis nähdä yrittäjämäisenä asenteena ja yritteliäänä työskentelynä toisen palveluksessa. Omaehtoisen yrittäjyyden voidaan ajatella olevan myös taloudellista näkökulmaa laajemmin tapahtuvaa toimintaa yksin tai ryhmässä (Westerholmin, 2007, 49). Työn vaihtelevuus, haasteellisuus ja sisältö lisäävät työstä nauttivuutta. (Koiranen & Karlsson, 2002, 430) Yrityskyläpäivän aikana oppilaat harjoittelevat vastuullisuutta ja yrittäjämäisyyttä. Erityisesti toimitusjohtajat ovat päivän aikana vastuutehtävissä, mutta myös työntekijöillä on tärkeä rooli yrityksen pyörittämisessä.

Remeksen mukaan kokonaisvaltaiseen yrittäjyyskasvatukseen kuuluu kaikki edellä mainitut yrittäjyyskasvatuksen ulottuvuudet. Tavoitteena on sisällyttää niin sisäinen (ryhmän vuorovaikutus)-, ulkoinen (materiaalisuus)- kuin omaehtoinenkin (yksilö) yrittäjyys yrittäjyyskasvatuksen pedagogiseen toimintatehtävään, jolloin se kehittää oppijaa laaja-alaisesti. Kun kaikki ulottuvuudet on otettu huomioon, opetusta määrittää vapaus, avoimuus ja vastuullisuus. Tämä kokonaisvaltainen näkemys voidaan jakaa kolmeen tasoon. Näiden tasojen mukaan oppiminen on: omakohtainen ja merkittävä kokemus (omaehtoinen yrittäjyys), vuorovaikutteinen prosessi (sisäinen yrittäjyys) ja kokonaisvaltainen tuotteen tai tehtävän luomisprosessi (ulkoinen yrittäjyys). Remes korostaa, että näiden tasojen kautta voidaan saavuttaa elinikäinen oppiminen ja yrittäjyys. (Remes, 2001, 379)

Seikkula-Leinon mukaan yrittäjyyskasvatus perustuu konstruktivistiseen oppimiskäsitykseen. Siinä korostetaan oppijan itseohjautuvuutta, autonomisuutta, aktiivisuutta, itsesäätelytaitoja ja vuorovaikutteisten oppimisympäristöjen merkitystä (Seikkula-Leino, 2006, 30). Yrittäjyyskasvatus on kokemuksellista oppimista, jota voidaan toteuttaa niin luokkahuoneessa kuin luokkahuoneympäristön ulkopuolellakin. Tällaista, luokkahuoneen ulkopuolella tapahtuvaa toimintaa voidaan kutsua oppimisympäristöön painottuvaksi opetuksi. Jos verrataan tavallista luokkaopetusta opetukseen, joka tapahtuu vuorovaikutusympäristössä, luokkahuoneen ulkopuolella, voidaan huomata oppilaan oman aktiivisuuden ja itseohjatun opiskelun korostuvan. Lisäksi vuorovaikutusoppimisympäristössä painottuvat suora vuorovaikutus opittavaan asiaan todellisessa reaali maailman tilanteissa, opetuksen ongelma-

keskeisyys, kokonaisvaltaisuus, prosessimaisuus sekä opettajan rooli ohjaajana ja organisaattorina. (Manninen ym., 2007, 19)

Esimerkkinä tavallisen luokkaopetuksen ja luokan ulkopuolella tapahtuvan, vuorovaikutusympäristön sovelluksesta on Yrityskylä-oppimiskokonaisuus, jossa ensimmäiset kymmenen oppituntia toteutetaan luokahuoneessa. Tämän jälkeen oppilaat viettävät yhden päivän Yrityskylä-oppimisympäristössä. Yrityskylä-oppimisympäristö on pienoiskaupunki, jossa oppilas toimii kuluttajana ja kansalaisena osana yhteiskuntaa (Taloudellinen tiedotustoimisto ry, 2014). Pienois-yhteiskunnassa oppilaat pääsevät käymään keskenään kauppaa ja ostamaan hyödykkeitä virtuaalirahan avulla. Oppilaiden palkasta vähennetään verot, jotka käytetään oppilaiden itse äänestämään kohteeseen.

Yrittäjyyskasvatuksen oppimistavoitteet ja osa-alueet painottuvat sen mukaan, minkä ikäisiä oppijat ovat. Yrittäjyyskasvatus nähdään elinikäisenä oppimisprosessina, joka kehittyy ja täydentyy ihmisen eri ikävaiheissa. (Opetusministeriö, 2009) Oppimistavoitteet muuttuvat peruskoulun aikana luokka-asteelta toiselle siirryttäessä ja edelleen toisen asteen koulutukseen mentäessä. Tavoitteilla ei kuitenkaan ole asetettu tarkkoja aikarajoja, vaan ne ovat sovellettavissa eri tilanteiden mukaan. Vaikka yrittäjyyskasvatuksessa korostetaan sisäistä yrittäjyyttä, pyritään opetukseen lisäämään ulkoista yrittäjyyttä alemmilla ylemmille luokka-asteille siirryttäessä (Opetusministeriö, 2004, 18).

Oppimistavoitteet voidaan jakaa kolmen tason mukaan. Yrittäjyyskasvatus voi toimia opetuksen sisältönä, opetusmetodina tai se voi olla osa koulun toimintakulttuuria. Kun puhutaan yrittäjyyskasvatuksesta opetuksen sisältönä, se voi olla yrityksen perustamiseen ja yritystoimintaan liittyvien asioiden opettelua, joita esimerkiksi Yrityskylä-oppimisjakson aikana harjoitellaan. Opetusmetodina yrittäjyyskasvatus pyrkii yrittäjyyteen liittyvän kyvykkyyden vahvistamiseen. Siinä apuna on eri opetus- ja oppimismenetelmiä. (Gibb, 2005) Kun yrittäjyyskasvatus on osana koulun toimintakulttuuria, on työtapoihin liitetty oppija-keskeisyys, vuorovaikutteisuus, yhteistoiminnallisuus, tiimityö, ongelmalähtöisyys, tekemällä oppiminen, työelämlähtöisyys, joustavuus ja projektimuotoisuus (Remes, 2001, 91–138).

Yrittäjyyskasvatus osana koulun toimintakulttuuria tarkoittaa sitä, että se on integroituna mukaan kaikkeen koulun toimintaan sekä oppitunneilla että niiden ulkopuolella. Koulun toimintakulttuuriin kuuluu kaikki koulun viralliset ja epäviralliset säännöt, toiminta ja

käyttäytymismallit sekä arvot, periaatteet ja kriteerit. Toimintakulttuuri muokkautuu vuosi-en kuluessa, ja siihen vaikuttavat koulun henkilökunta ja oppilaat.

## 5 YRITYSKYLÄ

Taloudellinen tiedotustoimisto ry (TAT) on vuonna 1947 perustettu Taloudellisen tutkimuskeskuksen, nykyisen Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen (ETLA) yhteyteen. Taloudellisen tiedotustoimisto ry:n toiminnalla on selkeä visio, missio ja arvot. Sen visio on, että *”suomalaisilla yrityksillä on osaavat työntekijät ja rohkeutta menestyä”*. Missiokseen Taloudellinen tiedotustoimisto ry mainitsee pyrkimyksen *”edistää elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä viestinnän keinoin”*. Taloudellisen tiedotustoimisto ry:n arvoja ovat edelläkävijyys, luotettavuus, avoimuus ja vastuullisuus. Nämä tekijät näkyvät siinä, että Taloudellinen tiedotustoimisto ry pyrkii vaikuttamaan asioihin, jotka liittyvään nuoriin ja tulevaisuuden haasteisiin. Yksi Taloudellisen tiedotustoimiston tehtävistä on edistää koulujen ja yritysten yhteistyötä. Taloudellinen tiedotustoimisto ry rohkaisee nuoria oman vahvuutensa löytämisessä ja auttaa heitä ottamaan selvää koulutukseen ja uraan liittyvistä vaihtoehtoista. (Taloudellinen tiedotustoimisto ry, 2014) Yrityskylässä nämä tavoitteet voivat toteutua käytännössä, kun koulut tuovat kuudesluokkalaiset tutustumaan yritysten julkisten palvelujen maailmaan.

Yrityskylä on Taloudellisen tiedotustoimisto ry:n kehittämä, vuonna 2010 perustettu suomalainen koulutusinnovaatio. Se on yrittäjyyskasvatukselle perustuva peruskoulun kuudesluokkalaisille suunnattu yhteiskunnan, työelämän ja yrittäjyyden oppimiskokonaisuus. Yrityskylä-oppimisympäristö on pienoiskaupunki, jossa oppilas työskentelee omassa ammatissaan sekä toimii kuluttujana ja kansalaisena osana yhteiskuntaa. Oppimiskokonaisuuteen kuuluu oppimateriaalit kymmeneen oppituntiin, jotka pohjustavat oppilaiden yhden päivän Yrityskylä-työskentelyä. Oppimateriaaleihin kuuluvat opettajanopas sekä oppilaiden tehtäväkirja.

Yrityskylä-konsepti on levinnyt usealle eri paikkakunnalle ympäri Suomen, yhteensä kyliä on yhdeksän. Vuodesta 2009 konsepti on laajentunut siten, että se tavoittaa jo 70% kaikista Suomen kuudesluokkalaisista. Lukuvuoden 2015–2016 aikana Yrityskylissä vieraili 45 000 oppilasta. Yrityskylässä vierailee kerrallaan noin 70 oppilasta. Oppilaat jakautuvat vähintään 15 eri yritykseen ja julkisen palvelun ammatteihin. Vierailu Yrityskylään tapahtuu ennalta sovittuna päivänä, ja siellä vietetään noin 4–5 tunnin mittainen työpäivä. Opin-  
tokokonaisuus on maksuton kouluille ja luokassa pidettävät oppitunnit on suunniteltu opet-

tajille valmiiksi valmiiden oppimateriaalien muodossa. Näiden materiaalien avulla oppilaat oppivat mitä on työ ja miten sitä haetaan sekä perehtyvät talouden ja yhteiskunnan perusteisiin (Taloudellinen tiedotustoimisto ry, 2014).

Ennen Yrityskylä-vierailua oppilaat hakevat ammatteihin ja opettaja voi pitää työhaastattelut jakson aikana. Erilaisia ammatteja ovat esimerkiksi siivooja, ravintolatyöntekijä, toimitusjohtaja, kaupunginjohtaja, betonityöntekijä ja terveydenhoitaja. Oppilaat toimivat saamassaan työtehtävässä Yrityskylä-vierailun ajan. Myös tieto- ja viestintäteknologia on läsnä Yrityskylä-päivässä. Ammatista riippuen oppilaat käyttävät työskennellessään tietokonetta, matkapuhelinta ja kassakonetta. Heille maksetaan työnteosta virtuaalipalkkaa. Työvuorojen lisäksi oppilailla on päivän aikana vapaa-aikaa, jonka aikana he voivat harjoittaa taitojaan yhteiskunnan jäsenenä ja kuluttujana (Taloudellinen tiedotustoimisto ry, 2014).

Yrityskylä oppimisympäristönä vahvistaa oppilaiden itsemääräämisoikeutta antamalla heille vapautta päätöksentekotilanteisiin esimerkiksi ansaitsemansa virtuaalipalkan ja vapaa-aikansa kuluttamiseen. Opettajan rooli on kannustaa oppilaita itseohjautuvaan toimintaan ja omaehtoiseen päätöksentekoon. Oppijat tarvitsevat riittävästi ja aktiivisesti tukea kyetäkseen tekemään itsenäisiä päätöksiä, ja tämä onkin oppijan perusoikeus ja välttämätön edellytys oppimiselle (Aaltola, 2004, 61; Hakkarainen ym. 2004, 371–372).

Tällä hetkellä Yrityskylä mahdollistaa noin 45 000 kuudesluokkalaisen tutustumisen paikallisiin yrityksiin ja niiden toimintaan. Oppilaat tulevat tietoiseksi heitä lähellä olevista julkisista ja yksityisistä palveluista. Samalla he saavat valmiuksia työnhakuun, työnteekoon ja johtamiseen. Jotkut oppilaista saattavat löytää kiinnostuksen jotain tiettyä ammattia kohtaan. Kun oppilaat toimivat yrityksissä eri asemissa, huomaavat he esimerkiksi sen, että johtajat saavat parempaa palkkaa kuin työntekijät. Opettaja voi käyttää tilannetta hyödyksi motivoidessaan oppilaita opiskelemaan ja tekemään töitä saavuttaakseen haluamiaan asioita.

## 6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS / TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, kehittyvätkö Yrityskylä-oppimiskokonaisuuteen osallistuvien kuudesluokkalaisten ryhmätyötaidot oppimiskokonaisuuden aikana. Tutkimuskysymys nousee kandidaatin tutkielmassa esiinnousseesta sisäisen yrittäjyyden oppimistavoitteesta. Sisäisen yrittäjyyden tavoitteita löydettiin suoraan kirjattuna oppimateriaaleista vain yhdestä oppimistavoitteesta, joka on ”*Oppilaat ymmärtävät ryhmätyön, neuvottelemisen ja ongelmanratkaisun merkityksen työelämässä*” (Taloudellinen tiedotustoimisto ry, 2014). Yleisesti sisäinen yrittäjyys nähdään yrittäjyyskasvatuksen tärkeimpänä tavoitteena, joten on merkille pantavaa, että sisäistä yrittäjyyttä ei korosteta enempää Yrityskylän oppimateriaaleissa.

Tämän tutkimuksen tehtävänä on selvittää, mitä oppilaat oppivat ryhmätyön merkityksestä työelämässä Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana. Tarkoituksena on myös saada selville, miten oppilaiden ryhmätyötaidot kehittyvät oppimiskokonaisuuden aikana. Näin olleen tutkielma saa tapaustutkimuksen ulottuvuuden, kun tutkimuksen kohteena on tietty tapaus, eli Yrityskylä-oppimiskokonaisuus. Tutkimuskysymystä rajatessa päädyttiin tarkastelemaan ryhmätyötaitoja ja ryhmätyön merkitystä työelämässä.

Tutkimusongelmat ovat:

1. Miten kuudesluokkalaisten käsitykset ryhmätyöstä ja ryhmätyötaidoista kehittyvät Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana?
2. Millaisia ryhmätyötaitoja kuudesluokkalaiset kokevat oppivansa Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana?

### 6.1 Laadullinen tapaustutkimus

Vaikka aineiston analysointi on tehty esittäen tuloksia numeerisesti taulukoissa, on tutkimusmenetelmäksi valittu laadullinen tapaustutkimus. Tuloksia on analysoitu laadullisin menetelmin oppilaiden avoimen kyselylomakkeen vastauksista, ja ne on esitetty myös numeerisesti taulukoihin selkeyttämään tulosten ymmärtämistä ja helpottamaan tutkielman luettavuutta.

Bogdan ja Biklen (1992, 29–33) määrittelevät laadullisen tutkimuksen viidellä piirteellä. Laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkija on tutkimusprosessissa avainasemassa hankkiessaan tietoja niiden luonnollisessa ympäristössä. Kvalitatiivinen tutkimus on kuvailevaa ja kartoittaa tutkimusta. Siinä pääpaino on itse prosessissa, ei niinkään tuloksissa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään analysoimaan tietoa induktiivisesti eli siinä tavoitteena on tehdä yleistyksiä ja päätelmiä aineistosta nousevien seikkojen perusteella. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa merkitysten antaminen on keskeisessä asemassa. (Bogdan & Biklen, 1992, 29–33)

Lähestymistavaksi valittiin tapaustutkimus, sillä myös aiemmissa tutkimuksissa oli saatu vastauksia samankaltaisiin tutkimuskysymyksiin tällä tutkimusstrategialla. Tapaustutkimuksen määritelmät liikkuvat varsin yleisellä tasolla (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari, 1994, 11). Yhteistä tapaustutkimuksilla kuitenkin on se, että ne tapahtuvat aina todellisissa tilanteissa. Useissa tapaustutkimuksissa tavoitteena on kehittää vallitsevia toimintatapoja ja soveltaa tutkimustuloksia käytäntöön. (Syrjälä & Numminen, 1988, 39–48)

Tapaustutkimus on perusteltu lähestymistapa sellaisessa laadullisessa opetuksen ja oppimisen tutkimuksessa, jossa käytäntöä tarkastellaan ja kuvataan tietyssä tilanteessa tai tapahtumaketjussa. Tapaustutkimuksella pyritään tapauksen syvälliseen ja monipuoliseen ymmärtämiseen. (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1994, 11) Tapaustutkimus on aina kontekstisidonnaista. Tutkimuksessa on tärkeää, että tapausta kuvataan suhteessa kontekstiin, koska konteksti selittää tapausta ja tekee sen ymmärrettäväksi. (Eriksson & Koistinen 2005, 7, ks. Bryman 2004, 280–281, Stake, 1995) Tapaus voi olla esimerkiksi yksilö, ryhmä, koulu, ilmiö tai tapahtuma. Se on yleensä jossain suhteessa muista erottuva. (Metsämuuronen, 2003, 16–17) Yrityskylä-oppimisympäristö toimii tässä tutkimuksessa kontekstina, jossa oppilaat oppivat ryhmätyöstä. Yrityskylä on muista erottuva, koska se sijaitsee koulun ulkopuolella ja sinne vierailemaan saapuu koululaisia monista lähialueen kouluista. Yrityskylä on rakennettu oppimisympäristöksi kuudesluokkalaisia oppilaita varten.

Myös Syrjälän (1994) mukaan tapaustutkimuksessa ilmiötä kuvataan systemaattisesti ja kokonaisvaltaisesti, ympäristöä puolestaan konkreettisesti ja yksityiskohtaisesti. Tapaustutkimuksessa voi olla suoria lainauksia sekä kuvia tutkittavasta tapahtumasta. (Syrjälä, 1994, 13) Eriksonin ja Koistisen (2005) puolestaan korostavat, että raja-alue tutkittavan tapahtuman ja ympäristön välillä on tärkeää. Tässä tapaustutkimuksessa on pyritty kuvaamaan oppimiskokonaisuutta huolellisesti oikean kuvan antamiseksi. Myös Yrityskylästä oppi-



misympäristönä on pyritty kertomaan mahdollisimman aukottomasti. Tutkimus rajattiin koskemaan vain Yrityskylä-oppimiskokonaisuutta ja siellä vierailevia kuudesluokkalaisia. Kuudesluokkalaisten vastauksista on tutkielmassa suoria lainauksia.

Kokemus syntyy vuorovaikutuksessa todellisuuden kanssa. Kokemus muotoutuu merkitysten mukaan. Merkitykset ovat fenomenologisen tutkimuksen varsinainen kohde. (Laine 2001, 26–28) Tutkimuksen kohteena ovat tutkittavien kokemukset ja niihin perustuvat näkemykset ryhmätyöstä. Avoimet kysymykset mahdollistavat sen, että oppilaat voivat kertoa vapaasti omista kokemuksistaan. Tutkimuksessa käsitellään oppilaiden kokemuksia, joka osaltaan vaikuttaa tutkimuksen fenomenologiseen ulottuvuuteen.

## 6.2 Aineiston kerääminen

Aineisto kerättiin avoimilla kysymyksillä (ks. LIITE 1) ja strukturoidulla kyselylomakkeella (ks. LIITE 2) ennen ja jälkeen Yrityskylä-vierailun. Kysely teetettiin 39:lle kuudesluokkalaiselle, jotka olivat osallistumassa Yrityskylä-oppimiskokonaisuuteen. Ennen Yrityskylä-vierailua ja kymmentä sitä pohjustavaa oppituntia, oppilaat vastasivat kyselylomakkeen avoimiin kysymyksiin. Nämä avoimet kysymykset käsittelivät ryhmätyötaitoja, joita on mahdollista oppia Yrityskylässä. Toinen aineistonkeruu tehtiin oppilaiden osallistuttua Yrityskylä-oppimiskokonaisuuteen. Tässä toisessa aineistonkeruussa oli samojen avoimien kysymyksien lisäksi myös strukturoitu lomake, jossa oppilaat vastasivat monivalintakysymyksiin koskien opittuja ryhmätyötaitoja. Monivalintakysymyksiä oli 15 ja vastausvaihtoehdot olivat Likert-asteikolla: ”hyvin paljon”, ”melko paljon”, ”en osaa sanoa”, ”jonkin verran” ja ”en lainkaan”. Strukturoidun kyselylomakkeen lopussa oli vielä yksi kokoava, avoin kysymys: *”Mitä opit ryhmätyöstä Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana? (10 oppitunnin ja Yrityskylä-vierailun aikana)”*.

Hirsijärven, Remeksen ja Saajavaaran (2007) mukaan avoimilla kysymyksillä vastaaja kykenee ilmaisemaan itseään omin sanoin, ja vastaus osoittaa tietämyksen aiheesta (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2007, 196). Avoimissa kysymyksissä oppilailla oli mahdollisuus kirjoittaa omin sanoin ajatuksiaan. Tarkoituksena oli näin kerätä tietoa, joka ei mahdollisesti ilmenisi Likert-asteikolla. Strukturoitu lomake oli toinen aineistonkeruumenetelmä. Se sisältää mielipidettä mittaavia vastausvaihtoehtoja. Strukturoitu lomake valittiin aineistonkeruumenetelmäksi tukemaan avoimien kysymysten vastauksia.

Avoimet kysymykset tehtiin tutkielman teoriaosuuteen pohjautuen. Tätä on kuvattu alla olevalla taulukolla (TAULUKKO 1, Teoriaperusteet avoimille kysymyksille). Kaikkien tutkielmassa esitettyjen taulukoiden muodot noudattavat liitteissä esitettyjä taulukoita. Kokonaisuudessaan taulukot löytyvät tutkielman liitteistä (LIITTEET 3–11).

TAULUKKO 1. Teoriaperusteet avoimille kysymyksille

<b>Kysymys</b>	<b>Teoria</b>
<b>1. Kirjoita kokonaisilla lauseilla kaikki, mitä tiedät ryhmätyöstä.</b>	ks. 3. <i>Yrittäjyyskasvatus ja ryhmätyö</i>
<b>2. Mitä sinun pitää osata, jotta voit toimia yhdessä muiden ryhmäläisten kanssa?</b>	ks. 3. <i>Yrittäjyyskasvatus ja ryhmätyö</i> & 3.2. <i>Normit ja roolit ryhmätyössä</i>
<b>3. Millaisia ryhmätyötaitoja olet oppinut, kun olet toiminut ryhmässä?</b>	ks. 3. <i>Yrittäjyyskasvatus ja ryhmätyö</i>
<b>4. Miksi yhteiset säännöt ovat tärkeitä ryhmälle?</b>	ks. 3. <i>Yrittäjyyskasvatus ja ryhmätyö</i> & 3.2. <i>Normit ja roolit ryhmätyössä</i>
<b>5. Kuvittele itsesi aikuiseksi ja työelämään. Miten voisit silloin käyttää ryhmätyötaitoja hyödyksi?</b>	ks. 3.3. <i>Ryhmätyö työelämässä</i>
<b>6. Miksi ryhmätyötaidot ovat tärkeitä työelämässä?</b>	ks. 3.3. <i>Ryhmätyö työelämässä</i>
<b>16. Mitä opit ryhmätyöstä Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana?</b>	-

Taulukkoon on nostettu avoimen kyselylomakkeen kysymykset ja teoria, mihin kukin kysymys perustuu. Vasemmalla puolella on kyselylomakkeen avoimet kysymykset ja oikealla puolella kohdat, mistä kysymyksiä pohjustava teoria tutkielmasta löytyy.

### 6.3 Aineiston analysoinnin kuvaus

Aineistonanalyysimenetelmäksi valittiin sisällönanalyysi, koska se sopii luotuun tutkimusasetelmaan. Tapaustutkimukselle luonteenomaista on, että siinä voidaan soveltaa kaikkia

laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmiä. Erilaiset luokittelut, kategorisoinnit, tyypittelyt ja teemoittelut ovat usein käytettyjä menetelmiä tapaustutkimuksissa. (Eriksson & Koistinen 2005, 30) Sisällönanalyysillä saadaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa järjestetyksi johtopäätösten tekoa varten. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jossa etsitään merkityksiä tekstistä. (Grönfors, 1982, 161; Tuomi & Sarajärvi, 2002, 105–106) Analyysin tarkoituksena on informaatioarvon lisääminen. Sen avulla hajanaisestakin aineistosta pyritään luomaan mielekäs, selkeä ja yhtenäinen informaatiokokonaisuus (Tuomi & Sarajärvi, 2004).

Eskola ja Suoranta (2002) jakavat aineiston analyysin kolmeen luokkaan: aineistolähtöiseen, teoriasidonnaiseen ja teorialähtöiseen. Aineiston analyysistä voidaan käyttää ilmausta aineistolähtöinen eli induktiivinen, aineistosidonnainen eli abduktiivinen tai teorialähtöinen eli deduktiivinen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 109–110) Induktiivisella analyysillä tarkoitetaan päättelyä yksittäisestä yleiseen ja deduktiivisella yleisestä yksittäiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 95–97) Teoriasidonnaisen aineiston analysoinnissa tarkoituksena on ottaa teoria osittain mukaan analyysiin. Analyysi ei kuitenkaan suoraan pohjaudu teoriaan. Tässä tutkielmassa käytössä on teoriasidonnainen analyysitapa, koska aiheesta oli kandidaatin tutkielman pohjalta käsitys tutkittavan aiheen teoriasta. Tämän lähestymistavan vahvuus on siinä, että aineistosta nousevat seikat voidaan ottaa huomioon tutkimuksen edetessä. Teorialähtöisessä otteessa analyysi perustuu jo olemassa olevaan teoriaan tai malliin (Tuomi & Sarajärvi 2002, 95–99). Teorialähtöinen analyysi ei olisi soveltunut tähän tutkimukseen, koska suoraan tästä aiheesta ei ole juurikaan aiempaa tutkimusta. Aineistolähtöisessä analyysissä puolestaan kaikki huomio olisi kiinnitetty vain aineistosta nouseviin seikkoihin.

Aineiston analysoinnissa käytettiin Kynkään ja Vanhasen (1999) analysointitapaa. Analyysissä on neljä vaihetta. Ensimmäinen vaihe on, että aineiston alkuperäisilmaisut pelkistetään. Toisessa vaiheessa pelkistetyt ilmaisut ryhmitellään yhtäläisten ilmaisujen joukoksi ja samaa tarkoittavat ilmaisut yhdistetään samaan kategoriaan tai luokkaan ja annetaan kategorialle sisältöä hyvin kuvaava nimi. Kolmannessa vaiheessa samansisältöisiä kategorioita tai luokkia yhdistetään ja ne nimetään. Neljännessä ja viimeisessä vaiheessa kaikki kategoriat yhdistetään yhdeksi kaikkia kuvaavaksi kategoriaksi sekä ylä-, ala- ja yhdistävän kategorian avulla vastataan tutkimuskysymyksiin. Menetelmää muokattiin tähän tutkimukseen sopivaksi. (Kynkä & Vanhanen, 1999)

Aineiston analysointi alkoi vastauslomakkeiden lajittelulla. Vastauslomakkeista eroteltiin pois ne oppilaat, jotka olivat olleet sairaina tai poissa Yrityskylä-päivästä sekä ne, jotka olivat olleet paikalla vain toisen aineistonkeruun aikana. Aineistosta mukaan analyysiin valittiin vain ne oppilaat, jotka olivat vastanneet kyselylomakkeeseen ennen Yrityskylä-kokonaisuutta, vierailleet Yrityskylässä, sekä vastanneet kyselylomakkeeseen vielä oppimiskokonaisuuden jälkeen. Kokonaisuudessaan 50:stä tutkimukseen osallistuneesta oppilaasta, saatiin aineistonanalysointiin mukaan 39:n oppilaan vastaukset. Aineisto kerättiin kahdesta kuutosluokasta, ja joukko analysoitiin yhtenä tutkimusryhmänä. Vastauksissa ei huomioitu oppilaiden koululuokkaa tai sukupuolta.

Aineiston analysoinnissa avoimen- ja strukturoidun lomakkeen vastaukset käsiteltiin erikseen. Analysointi alkoi aineiston huolellisella lukemisella. Ensimmäisillä lukukerroilla aineisto selattiin läpi tulkintoja tekemättä. Tämän jälkeen lukemisen lomassa tehtiin muistiinpanoja ja huomioita. Sisällönanalyysin keinoin, aineistoa lähdettiin hajottamaan osiin luokittelemalla avoimet vastaukset taulukkoon oppilaiden vastauksissa toistuvien samankaltaisten käsitteiden mukaan. Samaa asiaa tarkoittavat käsitteet ryhmiteltiin ja yhdistettiin teemoiksi sekä nimitettiin teemojen sisältöä kuvaavalla nimikkeellä. (ks. LIITTEET 4–10). Kynkään ja Vanhasen (1999) analysointitavassa neljännessä vaiheessa olisi yhdistetty kaikki kategoriat yhdeksi kaikkia kuvaavaksi kategoriaksi ja sen jälkeen vastattu ala-, ylä- ja yhdistävän kategorian avulla tutkimuskysymykseen, mutta tässä tutkimuksessa neljännessä vaiheessa vastattiin suoraan tutkimuskysymykseen aiemmissa vaiheissa luotujen kategorioiden ja luokittelujen pohjalta. (Kyngäs & Vanhanen, 1999)

Myös strukturoidun kyselylomakkeen vastaukset koottiin taulukkoon. Vastaukset taulukoi-  
ttiin sen perusteella, kuinka monta vastausta mikäkin vastausvaihtoehto oli missäkin kysymyksessä kerännyt. Lomakkeen kysymykset listattiin allekkain ja vastausvaihtoehdot rinnan. Vastausten analysointia helpotti prosenttiosuuksien merkitseminen taulukkoon (ks. LIITE 11).

## 7 TUTKIMUSTULOKSET

Vastauslomakkeiden kysymykset on luokiteltu omiin taulukoihin. Jokaisen taulukon keski-sarakkeessa on oppilaiden vastauslomakkeista löydettyjä termejä ja käsitteitä. Vasemmanpuolimmaisina sarakkeet kuvaavat oppilaiden vastauksia ennen Yrityskylä-oppimiskokonaisuutta ja oikeanpuolimmaisina sarakkeet vastauksia oppimiskokonaisuuden jälkeen. Vastaukset on esitetty numeroin sen mukaan, kuinka monta kertaa ne ovat vastauksissa esiintyneet. Tutkimuksessa on käytetty taulukointia helpottamaan vastausten analysointia sekä parantamaan tutkielman luettavuutta. Kysymysten yhteydessä esiintyvien taulukoiden avulla on haluttu myös lisätä tutkimuksen validiteettia.

Taulukoiden tarkastelun mukaan avoimien kysymysten vastauksissa ennen Yrityskylä-oppimiskokonaisuutta ja oppimiskokonaisuuden jälkeen ei ole merkittäviä eroja. Samat teemat kuitenkin toistuvat läpi kaikkien kysymysten ja teemat on luokiteltu oppilaiden vastausten perusteella. Yhteistyö, auttavaisuus, muiden huomioiminen ja arvostaminen, muiden ideoiden ja ajatusten kuunteleminen, vastuun jakaminen, kaikkien kanssa toimeen tuleminen ja rohkeus sekä uskallus toistuvat kysymysten vastauksissa. Alla avataan yksittelen jokaisen kysymyksen vastaukset ja esitellään tulokset. Näihin taulukoihin on kerätty tutkimuksen kannalta merkittävimmät luokat ja tulokset. Kokonaisuudessaan taulukot avoimien kysymysten vastauksista löytyvät tutkielman liitteistä (ks. LIITTEET 4–10). Tutkimustuloksia on pyritty kysymyskohtaisesti havainnollistamaan numeroiden avulla sekä ”ennen”- ja ”jälkeen”-termein sen mukaan, kuinka monta kertaa teema on esiintynyt oppilaiden vastauksissa ennen Yrityskylä-oppimiskokonaisuutta ja kuinka monta kertaa oppimiskokonaisuuden jälkeen.

### 7.1 Oppilaiden käsityksiä ryhmätyöstä

Ensimmäinen avoin kysymys oli muotoa: *”Kirjoita kokonaisilla lauseilla kaikki, mitä tiedät ryhmätyöstä. Jatka tarvittaessa kääntöpuolelle.”* Useimmissa vastauksissa toistui ”yhteistyön” tekemisen tärkeys ryhmätyössä (ennen 13, jälkeen 16). Oppilaat kuvailivat yhteistyötä seuraavilla tavoilla:

*Siinä kaikki tekevät yhdessä erilaisia töitä.*

*Ryhmätyössä kaikkien pitää toimia yhdessä.*

*Täytyy tehdä yhteistyötä ja auttaa toisia.*

”Muiden ideoiden ja ajatusten kuunteleminen” toistui vastauksissa seuraavaksi useimmiten (ennen 11, jälkeen 14) ensimmäisessä kysymyksessä. Oppilaat kuvailivat sitä näin:

*Muiden ideat on otettava huomioon.*

*Kaikkien ideoita ja ehdotuksia pitäisi kuunnella.*

*Yhdistää omia ja muiden ideoita.*

”Auttavaisuus” toistui myös useissa vastauksissa (ennen 5, jälkeen 10). Se myös esiintyi puolet useammin Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden jälkeisissä vastauksissa verrattuna vastauksiin ennen oppimiskokonaisuuden alkua. Oppilaiden vastauksissa auttavaisuutta kuvailtiin näin:

*Ryhmätyössä on oltava auttavainen muita kohtaan.*

*Ryhmätyössä kaikki auttavat toisiaan ja osaavat keskustella yhdessä eri pulmista.*

*Ryhmätyössä toimitaan yhdessä ja muita kohtaan avuliaasti.*

Oppilaat yhdistivät myös ”vastuun jakamisen” (ennen 10, jälkeen 12), ”kaikkien osallistumisen” (ennen 8, jälkeen 12) ja ”sääntöjen noudattamisen tärkeyden” (ennen 1, jälkeen 4) osaksi ryhmätyö-termiä. Jokainen näistä teemoista toistui useammin Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden jälkeen teetetyissä kyselylomakkeissa kuin sitä ennen teetetyissä. Muita ensimmäisessä avoimessa kysymyksessä toistuvia teemoja olivat muun muassa ”kaikken osallistuminen”, ”muiden huomioiminen ja arvostaminen”, ”kaikkien kanssa toimeen tuleminen” sekä ”aktiivinen osallistuminen ja vastuunotto”.

Kolme eniten vastauksissa toistunutta teemaa (yhteistyö, muiden ideoiden ja ajatusten kuunteleminen ja vastuun jakaminen) ovat kaikki ryhmätyöskentelyyn liittyviä, ryhmän kiinteyttä eli koheesiota vahvistavia elementtejä (ks. luku 3.1). Oppilaiden vastauksissa korostuu toisten kanssa tekeminen ja toimeen tuleminen sekä erilaiset ryhmätyötaidot. En-

nen Yrityskylä-oppimiskokonaisuutta oppilaat eivät pitäneet teemoja, kuten ”*auttavaisuus*” ja ”*sääntöjen noudattamisen tärkeys*” niin tärkeänä kuin oppimiskokonaisuuden jälkeen. Yrityskylässä oppilaiden on luonteva noudattaa sääntöjä, koska säännöt ovat oppilaiden itse päättämiä.

TAULUKKO 2. ”Kirjoita kokonaisilla lauseilla kaikki, mitä tiedät ryhmätyöstä.”

Ennen (f)	Vastaus	Jälkeen (f)
13	Yhteistyö	16
11	Muiden ideoiden ja ajatusten kuunteleminen	14
10	Vastuun jakaminen	12
8	Kaikkien osallistuminen	12
5	Auttavaisuus	10
11	Muiden huomioiminen ja arvostaminen	7
1	Sääntöjen noudattamisen tärkeys	4
6	Kaikkien kanssa toimeen tuleminen	3
5	Aktiivinen osallistuminen ja vastuunotto	3

Avoimen kyselylomakkeen ensimmäisen kysymyksen vastauksissa oppilaita pyydettiin kertomaan omin sanoin kaikki, mitä he tietävät ryhmätyöstä. Ensimmäisen ja toisen aineistonkeruun välillä olevat erot näkyvät taulukosta vertailemalla ”*ennen – jälkeen*” -tuloksia. Erot eivät ole huomattavan suuret muiden kuin *auttavaisuuden* kohdalla. Tämä teema toistui oppilaiden vastauksissa Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden jälkeen puolet (50%) useammin kuin ennen oppimiskokonaisuutta kerätyissä vastauksissa.

## 7.2 Oppilaiden käsityksiä ryhmätyötaidoista

Toinen avoin kysymys oli: ”*Mitä sinun pitää osata, jotta voit toimia yhdessä muiden ryhmäläisten kanssa?*” Tähän kysymykseen eniten vastauksissa toistui ”*Muiden ideoiden ja ajatusten kuunteleminen*” (ennen 17, jälkeen 19), ”*rohkeus ja uskallus*” oman mielipiteen ilmaisemiseen ja ryhmäkaverin neuvomiseen (ennen 11, jälkeen 12) sekä ”*kaikkien ihmisten kanssa toimeen tuleminen*” (ennen 16 jälkeen 9). Oppilaat kuvailivat taitoa kuunnella muiden ryhmätovereiden mielipiteitä seuraavilla tavoilla:

*Pitää osata kuunnella muiden asiat ja ottaa ne huomioon.*

*Pitää kuunnella muiden ideoita ja ajatuksia.*

*On tärkeää kuunnella muiden mielipiteitä.*

Myös ”vastuun jakaminen” oli mainittu useassa vastauksessa (ennen 9, jälkeen 7). Se esiintyi oppilaiden vastauksissa näin:

*Ei ota vaan ite kaikkia parhaimpia juttuja, vaan osaa jakaa tasapuolisesti.*

*Pitää itse osallistua työhön, mutta antaa muidenkin tehdä.*

*Tehdä töitä yhdessä, ei yksin.*

Termi ”ryhmätyötaidot” korostui Yrityskylän-jälkeen tehdyissä kyselylomakkeissa. Ryhmätyötaitojen tärkeydestä muiden ryhmäläisten kanssa toimimisessa oli ennen Yrityskylä-vierailua maininnut 1 oppilas ja jälkeen vierailun 7 oppilasta. Ryhmätyöllä oppilaat ymmärsivät yleisesti ryhmätyöskentelyn siten, että siinä kaikki osallistuvat ryhmän tehtävään. Oppilaat myös korostivat tehtävänjakoa ja ryhmässä olevia rooleja (ks. luku 3 & 3.2). Nämä taidot korostuvat Yrityskylä-vierailun aikana, kun jokaisella on oma ammatti ja siihen kuuluvat tehtävät. Muita toisen avoimen kysymyksen vastauksissa toistuvia teemoja olivat ”auttavaisuus”, ”muiden huomioiminen ja arvostaminen”, ”yhteistyö”, ”keskustelutaidot”, ”kärsivällisyys” ja ”sosiaalisuus”.

TAULUKKO 3. ”Mitä sinun pitää osata, jotta voit toimia yhdessä muiden ryhmäläisten kanssa?”

Ennen (f)	Vastaus	Jälkeen (f)
17	Muiden ideoiden ja ajatusten kuunteleminen	19
11	Rohkeus ja uskallus	12
16	Kaikkien kanssa toimeen tuleminen	9
4	Auttavaisuus	9
15	Muiden huomioiminen ja arvostaminen	8
6	Yhteistyö	8
9	Vastuun jakaminen	7
1	Ryhmätyötaidot	7
6	Keskustelutaidot	5
3	Kärsivällisyys	4
2	Sosiaalisuus	4



Avoimen kyselylomakkeen toisen kysymyksen vastauksissa ei ollut huomattavia eroja ensimmäisen ja toisen aineistonkeruun välillä. Kysymys oli *”Mitä sinun pitää osata, jotta voit toimia yhdessä muiden ryhmäläisten kanssa?”* ja oppilaiden vastauksissa korostuivat molemmassa aineistonkeruussa teemat: *”muiden ideoiden ja ajatusten kuunteleminen”*, *”rohkeus ja uskallus”*, *”kaikkien kanssa toimeen tuleminen”* ja *”auttavaisuus”*. Suurimpana muutoksena ennen-jälkeen -tasolla vastauksissa näkyi termi *”ryhmätyötaidot”*, joka oli mainittu toisen aineistonkeruun vastauksissa seitsemän kertaa enemmän, kuin ensimmäisen aineistonkeruun vastauksissa.

### 7.3 Oppilaiden käsityksiä ryhmätyötaitojen oppimisesta

Kolmannessa avoimessa kysymyksessä kysyttiin: *”Millaisia ryhmätyötaitoja olet oppinut, kun olet toiminut ryhmässä?”* Vastauksissa toistui *”Muiden ideoiden ja ajatusten kuunteleminen”* (ennen 14, jälkeen 12) sekä *”rohkeus ja uskallus”* oman mielipiteen ilmaisemiseen (ennen 8, jälkeen 9). Tätä oppilaat kuvailivat esimerkiksi näin:

*Ilmoitan rohkeasti oman asiani/mielipiteeni ja pidän siitä kiinni.*

*Olen oppinut rohkeutta ryhmätyössä.*

*Olen oppinut uskaltamaan kertoa ajatuksiani enemmän.*

Oppilaat kertoivat myös oppineensa *”muiden huomioimista”* (ennen 10, jälkeen 10) sekä *”kaikkien kanssa toimeen tulemista”* (ennen 6, jälkeen 7). *”Muiden huomioimista”* oppilaat kuvailivat vastauksissa seuraavilla tavoilla:

*Opin toisen huomioonottamista.*

*Huomioida muita ryhmäläisiä, eikä vain itse päättää kaikesta.*

*Huomioimaan muita ja kuuntelemaan muidenkin ideat.*

Eniten ennen – jälkeen -eroa vastauksissa oli luokkien *”auttavaisuus”* (ennen 2, jälkeen 8), *”aktiivinen osallistuminen ja vastuunotto”* (ennen 3, jälkeen 8) sekä *”sosiaalisuus”* kohdalla (ennen 2, jälkeen 4). Yrityskylässä toimiessaan oppilaat olivat tuloksien mukaan oppineet sen, että ryhmätyössä tarvitaan näitä sosiaalisen kanssakäymiseen sekä toimivaan vuorovaikutukseen vaadittavia taitoja. Myös teemat *”kärsivällisyys”*, *”vastuun jakaminen”* sekä *”yhteistyö”* toistuivat kolmannen avoimen kysymyksen vastauksissa.

TAULUKKO 4. ”Millaisia ryhmätyötaitoja olet oppinut, kun olet toiminut ryhmässä?”

Ennen (f)	Vastaus	Jälkeen (f)
14	Muiden ideoiden ja ajatusten kuunteleminen	12
10	Muiden huomioiminen ja arvostaminen	10
8	Rohkeus ja uskallus	9
3	Aktiivinen osallistuminen ja vastuunotto	8
2	Auttavaisuus	8
6	Kaikkien kanssa toimeen tuleminen	7
3	Kärsivällisyys	5
2	Sosiaalisuus	4
7	Vastuun jakaminen	3
2	Yhteistyö	3

Avoimen kyselylomakkeen kolmanteen kysymyksen ”*Millaisia ryhmätyötaitoja olet oppinut kun olet toiminut ryhmässä?*” vastauksissa suurin ero ennen-jälkeen -vastausten välillä oli teeman ”*auttavaisuus*” kohdalla. Sekä avun pyytäminen että avun tarjoaminen muille oli nähty etenkin toisen aineistonkeruun vastauksissa tärkeänä. Myös muut vastauksissa eniten toistuneet teemat liittyivät toisen ihmisen huomioimiseen, sillä vastauksista nousi usein esille *muiden arvostaminen* ja *-kuunteleminen*.

#### 7.4 Oppilaiden käsityksiä sääntöjen tärkeydestä

Neljäs avoin kysymys kuului: ”*Miksi yhteiset säännöt ovat tärkeitä ryhmälle?*” Tähän kysymykseen eniten vastauksissa toistuvat teemat olivat ”*tehtävänjako ja vastuun jakaminen*” (ennen 12, jälkeen 7) sekä ”*sääntöjen noudattamisen tärkeys ryhmätyön onnistumisen kannalta*” (ennen 9, jälkeen 11). Myös ”*työn tuloksellisuuden*” (ennen 3, jälkeen 6) nähtiin olevan yhteydessä yhteisten sääntöjen noudattamiselle. ”*Työn tuloksellisuudesta*” oppilaat kirjoittivat vastauksissaan seuraavasti:

*Kaikki tekevät jotain, oli se sitten ”ei niin” tärkeää, mutta kaikki tehtäväksi annetut tehtävät tehdään!*

*Että kukaan ei ala tekemään jotain muuta vaan panostaa ryhmään ja sen toimintaan sekä työhön.*

*Koska muuten asiat voisivat mennä ihan sekaisin eikä kukaan kuuntelisi ketään ja työ ei etenisi.*

Useissa vastauksissa toistui myös eri tavoin ilmaistuna se, kuinka tärkeitä säännöt olivat, jotta ryhmätyöstä ei tulisi ”kaaosta ilman sääntöjä” (ennen 6, jälkeen 13). Nämä vastaukset kaksinkertaistuivat verrattaessa vastauksia ennen ja jälkeen Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden. Tulosten mukaan oppilaat oppivat siis Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana sitä, että sujuvan ryhmätyöskentelyn mahdollistaa ryhmän yhteiset säännöt. Ilman sääntöjä syntyisi tulosten mukaan helpommin kaaosta, ja työ ei etenisi. Myös teoriamme tukee tätä näkemystä, sillä sosiaaliset roolit ja normit auttavat ryhmätyössä onnistumisessa (ks. luku 3.2). Oppilaat kuvailivat ”kaaosta ilman sääntöjä” esimerkiksi seuraavilla tavoilla:

*Ilman sääntöjä asiat ryhmässä voisivat mennä sekaisin eikä kukaan kuuntelisi ketään ja työ ei etenisi.*

*Yhteiset säännöt ovat tärkeitä, ettei ryhmässä tule kauheaa härdelliä tai muuta vastaavaa.*

*Ettei kaikki menisi päin – ja homma pysyisi hanskassa.*

Neljännän avoimen kysymyksen vastauksissa toistuivat myös muun muassa teemat ”ryhmähenki” ja ”sallittu käytös”. Myös nämä liittyvät vahvasti sosiaalisiin rooleihin ja normeihin, joita ryhmässä esiintyy. Käyttäytymissääntöjen avulla ryhmän jäsenet saadaan toimimaan ja ajattelemaan ryhmässä halutulla tavalla. (ks. luku 3.2)

TAULUKKO 5: ”Miksi yhteiset säännöt ovat tärkeitä ryhmälle?”

Ennen (f)	Vastaus	Jälkeen (f)
6	Kaaos ilman sääntöjä	13
9	Työn onnistuminen	11
12	Vastuun jakaminen	7
3	Työn tuloksellisuus	6
5	Ryhmähenki	5
2	Sallittu käytös	5

Neljännän avoimen kysymyksen vastauksissa huomattava ero ensimmäisen ja toisen aineistonkeruun välillä oli työrauhan ja työilmapiirin säilymisessä. Tämä näkyi siinä, että jälkeen-vastauksissa toistui kaksi kertaa enemmän teema ”kaaos ilman sääntöjä” kuin ennen-vastauksissa. Tämän lisäksi ryhmän yhteisiä sääntöjä pidettiin tärkeänä, jotta työ

onnistuisi ja ryhmähenki säilyisi hyvänä. Myös ”vastuun jakaminen” oli useasti vastauksissa yhdistetty siihen, miksi ryhmän yhteiset säännöt ovat tärkeitä.

### 7.5 Oppilaiden käsityksiä ryhmätyötaitojen hyödyntämisestä työelämässä

Viides avoin kysymys oli muotoa: ”Kuvittele itsesi aikuiseksi ja työelämään. Miten voisit silloin käyttää ryhmätyötaitoja hyödyksi?” Tähän kysymykseen oppilaat olivat vastanneet kertoen erilaisia mahdollisia tilanteita työpaikalla, missä ryhmätyötaitoja voitaisiin tarvita. Esimerkiksi sanat *kokous*, *projektit* ja *suunnittelu* toistuivat vastauksissa. Myös erilaisia ryhmätyötaitoihin liittyviä teemoja nousi esiin vastauksista. Eniten vastauksissa toistuivat teemat ”*auttavaisuus*” (ennen 8, jälkeen 12), ”*rohkeus ja uskallus*” esimerkiksi kertoa oma mielipide ja puhua tuntemattomien kanssa (ennen 6, jälkeen 8) sekä ”*kaikkien kanssa toimeen tuleminen*” (ennen 7, jälkeen 3). Työelämässä tärkeimpänä ryhmätyötaitona vastauksissa toistuva ”*auttavaisuus*” ilmeni esimerkiksi seuraavin lausein:

*Jotkut asiat ovat liian vaikeita yksin hoidettavaksi joten ne voi tehdä ryhmässä auttaen muita.*

*Pitää pyytää apua tai mennä auttamaan toisia.*

*Olla kaikille ystävällinen ja avulias.*

Myös ”*muiden ihmisten huomioiminen ja arvostaminen*” (ennen 7, jälkeen 4) toistuivat omana teemanaan monien oppilaiden vastauksissa. Teema näkyi vastauksissa esimerkiksi näin:

*Osaisin kuunnella toista ja osaisin ottaa vakavasti.*

*Otaa kaikki huomioon.*

*Jos on joku projekti, niin voisin miettiä muidenkin ideoita kuin vain itseni.*

TAULUKKO 6: ”Kuvittele itsesi aikuiseksi ja työelämään. Miten voisit silloin käyttää ryhmätyötaitoja hyödyksi?”

Ennen (f)	Vastaus	Jälkeen (f)
8	Auttavaisuus	12
6	Rohkeus ja uskallus	8
7	Muiden huomioiminen ja arvostaminen	4
5	Yhteistyö ja Yhteinen ongelmanratkaisu	4
7	Kaikkien kanssa toimeen tuleminen	3
3	Muiden ideoiden ja ajatusten kuunteleminen	3

Myös teemat ”yhteistyö ja yhteinen ongelmanratkaisu” sekä ”muiden ideoiden ja ajatusten kuunteleminen” toistuivat viidennen avoimen kysymyksen vastauksissa. Näiden teemojen ennen-jälkeen -erot eivät olleet huomattavat, vaan teemat toistuivat saman verran ensimmäisen ja toisen aineistonkeruun vastauksissa, yhtä vastausta lukuunottamatta.

## 7.6 Oppilaiden käsityksiä ryhmätyötaitojen tärkeydestä työelämässä

Kuudes avoin kysymys oli muotoa: ”Miksi ryhmätyötaidot ovat tärkeitä työelämässä?” Tulosten mukaan oppilaat yhdistävät ryhmätyötaitojen tärkeyden työelämässä menestymiseen. ”Menestyminen työelämässä” toistui omana teemanaan eniten Yrityskylä-vierailun jälkeen tehdyissä kyselylomakkeissa (ennen 3, jälkeen 9). Työelämässä menestyminen toistui verrattuna Yrityskylä-oppimiskokonaisuutta ennen tehtyyn kyselyyn kolminkertaisena vastauslomakkeissa oppimiskokonaisuuden jälkeen. Tulosten mukaan oppilaat olivat siis oivaltaneet Yrityskylä-vierailun aikana erilaisissa ammateissa toimiessaan sen, että ryhmätyötaidot voivat olla edellytys työelämässä menestymiseen. ”Menestyminen työelämässä” tuli ilmi vastauksissa esimerkiksi näin:

*Koska monissa työpaikoissa tarvitaan ryhmätyötaitoja.*

*Ilman ryhmätyötaitoja työelämästä tulisi vaikeaa.*

*Jos jotain juttua ei voi tehdä yksin, niin voi tehdä yhdessä, tai jos pitää tehdä jotakin isoja päätöksiä niin ne voi tehdä yhdessä.*

Myös työn tuloksen nopeus ja laatu toistuivat oppilaiden vastauksissa kuudennessa kysymyksessä (ennen 4, jälkeen 7.). Oppilaiden vastausten mukaan ryhmätyötaidot mahdollis-

tavat sen, että yhdessä tehdyn työn tulos on parempaa. Tätä ”työn tuloksellisuutta” kuvattiin vastauksissa seuraavanlaisesti:

*Tuotekehittely on paljon nopeampaa ja parempaa ryhmässä.*

*Ryhmätyöllä työt saadaan nopeammin tehdyksi.*

*Että työ onnistuu ja osataan toimia ohjeiden mukaan.*

Myös ”kaikkien kanssa toimeen tuleminen” (ennen 9, jälkeen 7) ja ”yhteistyön” merkitys (ennen 9, jälkeen 6) toistuivat omina teemoina oppilaiden vastauksissa. Tulosten mukaan oppilaat yhdistävät ryhmätyötaidot tärkeiksi työelämässä sen vuoksi, että erilaisten ihmisten kanssa toimeen tuleminen ja heidän kanssaan sujuvan, tuloksellisen yhteistyön tekeminen olisi mahdollista.

TAULUKKO 7: ”Miksi ryhmätyötaidot ovat tärkeitä työelämässä?”

Ennen (f)	Vastaus	Jälkeen (f)
3	Menestyminen työelämässä	9
9	Kaikkien kanssa toimeen tuleminen	7
4	Työn tuloksellisuus	7
9	Yhteistyö	6
1	Rohkeus ja uskallus	3

Ryhmätyötaidot mahdollistavat työelämässä siis tulosten mukaan sujuvamman yhteistyön sekä paremman työn lopputuloksen. Ryhmätyötaidot ovat myös yhteydessä työelämässä menestymiseen. Myös ”rohkeus ja uskallus” oli mainittu tärkeiksi ryhmätyötaitoiksi työelämää ajatellen muutamassa kuudennen avoimen kysymyksen vastauslomakkeissa.

## 7.7 Oppilaiden kokemuksia ryhmätyötaitojen oppimisesta

Strukturoidussa lomakkeessa oppilaat arvioivat Likert-asteikon avulla kuinka paljon he olivat oppineet ryhmätyöstä ja ryhmätyötaitoista Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana. Tehtävänanto oli: ”Arvioi omaan kokemukseesi perustuen kuinka hyvin opit Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana alla olevia asioita”. Lomakkeessa oli viisitoista kysymystä, joista jokaisessa vastausvaihtoehdot: ”hyvin paljon”, ”melko paljon”, ”en osaa sano”, ”jonkin verran” ja ”en lainkaan”.

Eniten ”hyvin paljon” -vastauksia keräsivät seuraavat kohdat: ”9. Opin yhteistyötaitoja” (26kpl), ”10. Opin muiden kuuntelemista” (26kpl), ”8. Opin vastuunottamista” (25kpl), ja ”12. Opin sitoutumaan ryhmään” (24kpl). Eniten ”melko paljon” -vastauksia keräsi kohdat: ”11. Opin muiden asemaan asettumista” (20kpl), ”4. Opin ottamaan muut huomioon”(17kpl), ”6. Opin ymmärtämään erilaisia ihmisiä” (17kpl), ”13. Opin ratkaisemaan ristiriitoja” (17kpl) ja ”15. Opin ryhmän sääntöjä” (17kpl).

”Jonkin verran” oppilaat kokivat oppineensa huomattavasti vähemmän kuin ”hyvin paljon” tai ”melko paljon”. ”Jonkin verran” -vastauksia löytyi enimmillään vain kolme per kohta, ja eniten niitä löytyi kohdista: ”11. Opin muiden asemaan asettumista” (3kpl), ”3. Opin johtamaan” (2kpl) ja ”13. Opin ratkaisemaan ristiriitoja” (2kpl). ”En lainkaan” -vastauksia keräsi ainoastaan kohta ”7. Opin ymmärtämään erilaisia kulttuureja”, yhteensä kaksi. Tehdyn analyysin mukaan tämä voi johtua siitä, että oppilaat eivät ole ymmärtäneet kysymystä tässä kontekstissa. Muuten oppilaat kokivat oppineensa jokaisen kysymyksen kohdalla ainakin ”jonkin verran”.

Kaikkiaan 39:n oppilaan vastauslomakkeet keräsivät Likert-tilaukkaan yhteensä 585:stä vastausta. ”Hyvin paljon” -vastauksia löytyi 267 kappaletta (45,64%), ”melko paljon” – vastauksia 224 kappaletta (38,29%), ”en osaa sanoa” -vastauksia 79 kappaletta (13,51%), ”jonkin verran” -vastauksia 13 kappaletta (2,22%) ja ”en lainkaan” -vastauksia kaksi kappaletta (0,34%). Tulokset osoittavat, että oppilaiden kokemus ryhmätyötaitojen oppimisesta Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana on vahva. Se, että ”hyvin paljon”- ja ”melko paljon” -vastauksia on kaikista vastauksista yhteensä 83,93% kertoo, että oppilaat kokivat oppineensa ryhmätyötaitoihin liittyviä osa-alueita kaiken kaikkiaan hyvin.

TAULUKKO 8. ”Arvioi omaan kokemukseesi perustuen kuinka hyvin opit Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana alla olevia asioita.”

Kysymys	Hyvin paljon	Melko paljon	En osaa sanoa	Jonkin verran	En lainkaan
1. Opin ryhmätöitä	19 (48,72 %)	16 (41,03 %)	4 (10,25 %)	-	
2. Opin kuuntelemaan muiden mielipiteitä	22 (56,41 %)	14 (35,89 %)	2 (5,12 %)	1 (2,56 %)	-
3. Opin johtamaan	13 (33,33 %)	15 (38,46 %)	9 (23,07 %)	2 (5,12 %)	-
4. Opin ottamaan muut huomioon	20 (51,28 %)	17 (43,59 %)	2 (5,12 %)	-	-
5. Opin rohkeutta esittää eriäviä mielipiteitä	18 (46,15 %)	16 (41,03 %)	5 (12,82 %)	-	-
6. Opin ymmärtämään erilaisia ihmisiä	16 (41,03 %)	17 (43,59 %)	6 (15,38 %)	-	-
7. Opin ymmärtämään erilaisia kulttuureja	4 (10,25 %)	16 (41,03 %)	17 (43,59 %)	-	2 (5,12 %)
8. Opin vastuunottamista	25 (64,10 %)	9 (23,07 %)	4 (10,25 %)	1 (2,56 %)	-
9. Opin yhteistyötaitoja	26 (66,66 %)	12 (30,76 %)	-	1 (2,56 %)	-
10. Opin muiden kuuntelemista	26 (66,66 %)	10 (25,64 %)	2 (5,12 %)	1 (2,56 %)	-
11. Opin muiden asemaan asettumista	9 (23,07 %)	20 (51,28 %)	7 (17,95 %)	3 (7,69 %)	-
12. Opin sitoutumaan ryhmään	24 (61,54 %)	14 (35,89 %)	-	1 (2,56 %)	-
13. Opin ratkaisemaan ristiriitoja	8 (20,51 %)	17 (43,59 %)	12 (30,76 %)	2 (5,12 %)	-
14. Opin tiimityöskentelyä	16 (41,03 %)	14 (35,89 %)	8 (20,51 %)	1 (2,56 %)	-
15. Opin ryhmän sääntöjä	21 (53,85 %)	17 (43,59 %)	1 (2,56 %)	-	-

Strukturoidun kyselylomakkeen vastaukset kertovat, että oppilaiden kokemus omasta oppimisesta Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana ryhmätöitäihin liittyen on vahva. Tämä nähdään oppilaiden vastauksista. Strukturoidun kyselylomakkeen 15 kysymystä sai yhteensä 585 vastausta. Eniten vastauksia keräsi kohta ”hyvin paljon” (267 kappaletta), ja vähiten vastauksia keräsi kohta ”en lainkaan” (2 kappaletta).



## 7.8 Oppilaiden käsityksiä ryhmätyötaitojen oppimisesta

Viimeinen avoin kysymys oli kokoava ja se esitettiin vain toisessa aineistonkeruussa Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden jälkeen, minkä vuoksi ennen-vastauksia ei ole taulukossa verrokkina, kuten muissa avoimissa kysymyksissä. Tässä kysymyksessä oppilaiden piti kertoa omin sanoin, mitä he olivat oppineet Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana. Kuunteleminen (8kpl) ja muiden huomioiminen (8kpl) esiintyivät useimmissa vastauksissa. Auttavaisuus (5kpl), yhteistyö (5kpl) ja kaikkien osallistuminen ja vastuunotto (4kpl) esiintyivät myös vastauksissa toistuvasti. Vaikka kysymyksessä kysyttiin: *”Mitä opit ryhmätyöstä Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana?”*, muutamissa vastauksissa mainittiin myös termit veroasiat (5kpl) ja rahankäyttö (3kpl).

TAULUKKO 9. ”Mitä opit ryhmätyöstä Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana?”

Vastaus	Jälkeen (f)
Kuunteleminen	8
Muiden huomioiminen	8
Auttavaisuus	5
Veroasiat	5
Yhteistyö	5
Osallistuminen/Osallisuus/Vastuunotto	4
Rahankäyttö ja Säästäminen	4
Menestyminen työelämässä	3
Rohkeus ja uskallu	3
Ryhmätyötaidot	3
Työn tuloksellisuus	3
Brutto-/Nettopalkka	2
Kaikkien kanssa toimeen tuleminen	2
Keskustelu- ja Neuvottelutaidot	2
Ryhmätyötaitojen tärkeys	2
Sääntöjen noudattaminen	2
Toisen kunnioittaminen	2
Työelämää	2
Vastuun jakaminen	2
Yhteisten sääntöjen tärkeys	2
Ystävällisyys	2
Ryhmän koossa pysyminen	1
Aikataulut	1
Ammatinvalinta	1
Johtajuus	1
Kaikkien osallistuminen	1
Muiden asemaan asettuminen	1
Päätäväisyys	1

Tuloksista ja niitä havainnoivasta taulukosta nähdään, että oppilaat kokivat oppineensa Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana ryhmätyöhön liittyen lisää muiden ryhmätöveiden kuuntelemista ja huomioimista, auttavaisuutta, yhteistyön merkitystä sekä osallistumista ja vastuunottoa. Osassa vastauksia oppilaat olivat osanneet yhdistää opitut ryhmätyötaidot työelämässä menestymiseen ja työn tuloksellisuuteen. Myös muita asioita, kuten veroasioita, rahankäyttöä, brutto- ja nettopalkan merkitystä, työelämäntaitoja, säästämistä, aikataulutusta työelämässä sekä ammatinvalinta-asioita oli pohdittu osassa vastauksia. Tuloksien perusteella oppilaat olivat oman kokemuksensa mukaan oppineet sekä sisäisen-, että ulkoisen yrittäjyyden tavoitteiden mukaisia sisältöjä (ks. luku 4), johon Yrityskylä oppimisympäristönä pyrkiikin.

## 7.9 Yhteenveto tutkimuksen tuloksista

Tutkielman ensimmäinen tutkimusongelma oli muotoa: ”*Miten kuudesluokkalaisten käsitykset ryhmätyöstä ja ryhmätyötaidoista kehittyvät Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana?*” Tähän ongelmaan oppilaiden vastaukset eivät anna suoraa tulosta siitä, että käsitykset ryhmätyöstä muuttuisivat merkittävästi. Kuten tutkimustuloksia havainnollistavista taulukoista (ks. LIITTEET 4–11) näkee, tutkielman avoimen kyselylomakkeen ennen-jälkeen -vastausten perusteella voidaan päätellä, että oppilaiden *käsitys* ryhmätyöstä ei muutu huomattavasti Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana. Ennen-jälkeen -vastauksissa on eroa, osa teemoista toistuu useammin ennen Yrityskylä-oppimiskokonaisuutta saaduissa vastauksissa ja osa toistuu useammin sen jälkeisissä vastauksissa. Eniten ennen-jälkeen -vastauksissa on eroa teeman ”*auttavaisuus*” kohdalla. Kun lasketaan yhteen kaikkien avoimen kyselylomakkeen kysymysten vastauksissa toistuneet auttavaisuuteen liittyvät vastaukset, toistuu se yhteensä ennen-vastauksissa 19 kertaa, ja jälkeen-vastauksissa 39 kertaa. Auttavaisuus teemana löytyi myös viidestä avoimen kyselylomakkeen avoimesta, viimeisestä vastauksesta. Tästä voidaan päätellä, että oppilaat ovat Yrityskylässä toimissaan huomanneet auttamisen merkityksen ryhmätyössä. Koska vastauksissa oli mainittu sekä avun tarjoamisen että avun saamisen tärkeydestä, ovat oppilaat kokeneet luultavasti auttavaisuuden merkityksen ryhmätyössä hyvin moniulotteisesti.

Myös ”*kaikkien kanssa toimeen tuleminen*” toistui omana teemanaan monissa vastauslomakkeissa. Yhteensä se toistui ennen-vastauksissa 44 kertaa ja jälkeen-vastauksissa 29 kertaa. Ryhmätyön toimintaa ajatellen ”*kaikkien kanssa toimeen tuleminen*” voidaan yhdistää ”*muiden huomioimiseen ja arvostamiseen*” ja ”*muiden ideoiden ja ajatusten kuuntelemiseen*”, jotka nekin toistuivat useasti vastauslomakkeissa. Nämä teemat, jotka kaikki liittyvät toisen ryhmäläisen kanssa toimeen tulemiseen, toisten huomioimiseen, arvostamiseen ja kuuntelemiseen ovat toistuneet jokaisen avoimen kysymyksen vastauksissa yhteenvedona eniten. Näitä teemoja tulkitaan tutkielman tuloksissa oppilaiden tärkeinä pitäminä taitoina ryhmätyössä toimimiseen.

Oppilaiden vastausten mukaan oppilaat pitävät tärkeänä tutkielman teoriaosuudessa esille nousseita Aarnikoivun (2010, 36) ja Skyttän (2000, 124–130.) mainitsemia ryhmätyön toimintaan vaikuttavia asioita, kuten työyhteisön muiden jäsenten kunnioittamista, luottamuksellisen ilmapiirin edistämistä sekä yhteistyön ja yhteisöllisyyden tukemista. Vastaus-

ten perusteella oppilaat arvostavat myös ryhmän koheesiota ja pitävät ryhmän sosiaaliseen kulttuuriin (Aho & Laine 2004, 203–205) liittyviä aihealueita tärkeänä ryhmätyössä.

Tutkielman teoriaosuudessa mainittiin ryhmätyölle tärkeänä normit ja normirakenteet, jotka muodostavat ryhmään vastuunjakoa ja roolitusta sekä ohjaavat ryhmän käyttäytymistä (Hämäläinen & Sava 1989, 63; Salmivalli 1998, 11). Avoimen kyselylomakkeen vastauksista näkee, että myös oppilaat ovat kokeneet nämä ryhmätyön osa-alueet tärkeiksi ryhmätyötaitoiksi. *”Vastuun jakaminen”* omana teemanaan toistuu usean oppilaan vastauksissa. Se on mainittu 43 kertaa ennen-vastauksissa ja 31 kertaa jälkeen-vastauksissa. Vastuun jakamisen ja tehtäväroolien tärkeys on mainittu jokaisessa kuudesta avoimen kysymyslomakkeen vastauksista, joten tulosten perusteella oppilaat ovat pitäneet sitä tärkeänä ryhmätyötaitona sekä ennen- että jälkeen Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden.

Tutkimuksen toinen tutkimusongelma oli muotoa: *”Millaisia ryhmätyötaitoja oppilaat kokevat oppivansa Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana?”*. Tähän ongelmaan vastauksia saatiin strukturoidun kyselylomakkeen sekä avoimen kyselylomakkeen kysymyksen 16 vastauksista. Kysymys nro 16 kuului: *”Mitä opit ryhmätyöstä Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana?”* ja tämä kysymys oli mukana vain Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden jälkeisessä aineistonkeruussa. Yhteenvedona kysymyksen vastauksista saatiin tutkimustulosta siitä, että oppilaat olivat kokemuksensa mukaan oppineet kuuntelemista, muiden huomioimista, auttavaisuutta, yhteistyötä, vastuunottoa ja sitä, että ryhmätyössä kaikkien tuli osallistua. Tulokset saatiin kyselylomakkeista yhtäläisyyksiä etsien ja taulukoiden ne vastauslomakkeissa toistuneiden teemojen avulla (ks. LIITE 10). Vaikka kysymyksessä kysyttiin: *”Mitä opit ryhmätyöstä Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana?”*, muutamissa vastauksissa mainittiin myös termit veroasiat (5kpl) ja rahankäyttö (3kpl).

Vaikka avoimen kyselylomakkeen vastaukset eivät anna tuloksia siitä, että oppilaiden *käsitys* ryhmätyötaitoista olisi Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana huomattavasti muuttunut, antavat strukturoidun kyselylomakkeen vastaukset kuitenkin viitteitä siihen, että oppilaiden oma *kokemus* ryhmätyötaitojen oppimisesta Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana on vahva. Strukturoidun lomakkeen Likert-asteikolla saadut vastaukset osoittavat, että oppilaat *kokevat oppineensa* ryhmätyöhön ja ryhmätyötaitoihin liittyviä asioita Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana.

## 8 LUOTETTAVUUS

Tutkimusten luotettavuutta tarkastellaan reliabiliteetin ja validiteetin kautta. Reliabiliteetti tarkoittaa tutkimustulosten toistettavuutta. Validiteetti puolestaan kertoo siitä, että ovatko tutkimuksen tulokset ja johtopäätökset verrattavissa todellisuuteen. Laadullisessa tutkimuksessa validiuden voi ajatella tarkoittavan sitä, että mittasiko tutkija sitä mitä oli tarkoitus ja missä määrin saadut oletukset ja käsitykset voidaan siirtää toisiin tilanteisiin. (Goetz & LeCompte 1984, 221; Hirsjärvi ym. 2007, 231–233) Laadullisessa tutkimuksessa myös tutkielman toteuttamisen tarkka kuvaaminen on osa luotettavuustarkastelua. Tehtyjen luokitteluiden perusteet sekä tutkimustuloksien tulkintojen perustelut tulisi kuvata lukijalle. Suorat lainaukset auttavat lukijaa arvioimaan tehtyjen tulkintojen oikeellisuutta. (Hirsjärvi ym. 2007, 231–233)

Kuten sisällönanalyysin yleisenä ongelmana on (Kyngäs & Vanhanen, 1999), voidaan tässäkin tutkielmassa pohtia sitä, esitelläänkö järjestetty aineisto ikään kuin tuloksina, ja sitä, onko tässä tutkielmassa pystytty tekemään aineistosta mielekkäitä johtopäätöksiä? Tämän tutkielman tarkoituksena ei ole tehdä muutokseen johtavia johtopäätöksiä, vaan tavoitteena oli tuottaa uutta tietoa, josta voi olla hyötyä sekä Taloudelliselle tiedotustoimisto ry:lle että oppilaille, jotka vierailevat Yrityskylässä.

Se, että tutkimusta oli tekemässä kaksi tutkijaa, lisäsi osaltaan tutkimuksen luotettavuutta, sillä näin tutkimukseen saatiin yhden näkökulman sijaan kaksi. Parhaimmillaan yhteistyö voi rikastuttaa tutkimuksen tekemistä, sillä toisen tutkijan ajatukset, näkökulmat ja tuki voivat olla tutkimuksen etenemistä edistäviä asioita (Jokinen & Juhila 2002, 109-118). Keskustelu haastavista tutkielman kohdista auttoi etenemään tutkielman kirjoitusprosessissa. Tämän tutkimuksen tutkijoilla oli erilaiset tulokulmat tutkimuksen tekemiseen, sillä toinen heistä työskenteli Yrityskylässä vastuuohjaajana tutkimuksen teon aikana. Tutkija ei kuitenkaan ollut ohjaamassa Yrityskylässä silloin, kun tutkimukseen osallistuvat oppilaat viettivät Yrityskylä-päivää.

Tutkimuksessa on käytetty kahta aineistonkeruumenetelmää lisäämään tutkimuksen validiutta. Avoimet kysymykset ja strukturoitu vastauslomake aineistonkeruumenetelminä tukevat toisiaan. Avoimissa kysymyksissä oppilaiden on mahdollista kertoa kaikenlaisista ko-

kemuksistaan liittyen ryhmätyötaitoihin. Strukturoidun kyselylomakkeen kysymykset tukevat avoimien kysymysten vastauksia.

Eettisyys on otettu tässä tutkimuksessa huomioon monin tavoin. Aineistonkeruu ja –luokittelu on kuvattu tutkielmassa tarkasti, niin että lukijan on mahdollista seurata aineiston analysoinnin vaiheita. Tulkinnat on tehty peilaamalla aineistoa teoreettiseen viitekehukseen. Eettisesti tärkeää on, että oppilaiden henkilöllisyys ei paljastu tutkielmassa missään vaiheessa. Tutkielmassa tämä otettiin huomioon keräämällä aineisto nimettömänä. Oppilailta ja huoltajilta pyydettiin lupa tutkimukseen osallistumiseen ja osallistuminen oli vapaaehtoista.

## 9 POHDINTA

Kandidaatin tutkielmassamme halusimme selvittää, mitä oppimistavoitteita Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden oppimateriaalit sisältävät yrittäjyyskasvatuksen näkökulmasta. Tutkielmamme tutkimusongelma oli, että oppimateriaalit sisältävät vain yhden sisäisen yrittäjyyden tavoitteen: *”Oppilaat ymmärtävät ryhmätyön, neuvottelemisen ja ongelmanratkaisun merkityksen työelämässä”*. Koska sisäinen yrittäjyys on yrittäjyyskasvatuksen tärkein osa-alue ja tavoite, halusimme tutkia sitä tarkemmin. Lisäksi meissä heräsi mielenkiinto selvittää, toteutuuko tämä sisäisen yrittäjyyden tavoite todella oppimiskokonaisuuden aikana. Seuraavaksi pohdimme, kuinka rajaisimme tutkimusaihetta, sillä löytämämme sisäisen yrittäjyyden tavoite oli laajuudeltaan niin suuri, ettei sitä voinut kokonaisuudessaan tutkia. Oman mielenkiintomme ohjaamana päätimme rajata tutkielmamme tutkimaan ryhmätyötä ja ryhmätyötaitoja. Tavoitteemme oli siis selvittää, miten oppilaiden käsitykset ryhmätyöstä ja ryhmätyötaidoista kehittyvät Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana, ja millainen heidän oma kokemuksensa oppimisesta on. Halusimme myös selvittää sen, millainen käsitys Yrityskylässä vierailevilla kuudesluokkalaisilla oppilailla on ryhmätyöstä ja ryhmätyötaidoista ja muuttuuko se oppimiskokonaisuuden aikana.

Tutkielmaa aloittaessa kävimme keskustelua erilaisten tutkimusmenetelmien valinnasta. Pohdimme avoimen kirjoitelman ja strukturoidun lomakkeen vaihtoehdoksi haastattelua, mutta valitsemamme vaihtoehto oli käytännöllisempi ja mielekkäämpi aineiston analysointia ajatellen. Valintamme mahdollisti myös laajemman vastaajajoukon. Aineiston analysointivaiheessa aloimme miettiä sitä, tulisiko meidän hakea avoimen kyselylomakkeen vastauksista eroavaisuuksia vai yhtäläisyyksiä. Keskustelimme myös siitä, käsittelemmekö jokaisen oppilaan omana yksilönä vai tutkisimmeko vastauksia yhtenä joukkona. Tutkimuksemme tarkoitus ei ollut kuitenkaan selvittää yksilötason eroja tai yhtäläisyyksiä, vaan päädyimme käsittelemään vastauksia yhtenä tutkimusjoukkona, ottamatta huomioon esimerkiksi vastaajien sukupuolta tai muita yksilöllisiä eroja. Päätimme lähteä etsimään vastauslomakkeista yhtäläisyyksiä, sillä olimme kiinnostuneita siitä, mitkä ovat tutkimusjoukon yleiset ajatukset ryhmätyöstä, ryhmätyötaidoista ja sen vaikutuksista työelämässä toimimiseen. Tutkimustuloksia tarkastellessa pohdimme kuitenkin sitä, olisiko esimerkiksi

ryhmähaastattelulla saanut lopulta tarkempia ja yksityiskohtaisempia tuloksia, kuin käyttämillämme kyselylomakkeilla.

Avoimen kyselylomakkeen vastauksia tarkastellessa huomasimme useaan otteeseen sen, että ensimmäisellä kertaa teetetyissä kyselylomakkeissa vastaukset olivat pidempiä kuin toisessa aineistonkeruussa. Osassa vastauksista oli ensimmäisellä kerralla selvitetty omia ajatuksia ryhmätyöstä useammalla kokonaisella lauseella, kun samalla oppilaalla toisen vastauskerran jälkeen samassa kysymyksessä saattoi lukea vastauksena ainoastaan ”*en tiedä*”. Oppilaat saattoivat olla väsyneitä vastaamaan kahteen kertaan samoihin, suhteellisen laajoihin kysymyksiin. Tämän vuoksi mietimme myös kyselylomakkeen kysymyksien pätevyyttä sekä sitä, oliko niitä oikea määrä vai olisiko esimerkiksi niukempi määrä yksityiskohtaisempia kysymyksiä voinut johtaa laajempiin tutkimustuloksiin. Koemme kuitenkin, että avoimien kysymysten rinnalle otettu strukturoitu lomake oli toimiva ja arvokas lisä avoimille kysymyksille ja antoi hyvin käsityksen oppilaiden omasta oppimiskokemuksesta.

Strukturoidun kyselylomakkeen vastaukset antoivat tutkimuksen kannalta arvokasta materiaalia siitä, minkälainen oppilaiden oma kokemus ryhmätyötaitojen oppimisesta on. Koska avoimen kyselylomakkeen vastauksista huomasimme sen, etteivät oppilaat olleet jaksaneet enää toisella aineistonkeruukerralla keskittyä vastaamiseen, oli hyvä, että meillä oli mukana myös oppilaille täysin uusi lomake täytettäväksi. Se, että lomake oli strukturoitu, eli toimi ”rasti-ruutuun” -menetelmällä, lisäsi luultavasti oppilaiden vastausten määrää, sillä yhteenkään kysymykseen ei ollut missään strukturoidussa kyselylomakkeessa jätetty vastaamatta. Lisäksi Likert-asteikolla saadut vastaukset helpottivat osaltamme vastausten tulkintaa ja antoivat selkeän kuvan siitä, mikä oppilaiden kokemus oppimisesta todella oli.

Tutkimustuloksista oli mielenkiintoista huomata, kuinka paljon oppilaiden avoimen kyselylomakkeen vastauksista löytyi yhtäläisyyksiä ja kuinka tietyt sanat ja teemat toistuivat monien oppilaiden vastauksissa. Yllätyimme siitä, kuinka erilaiset arvomaailman sanat, kuten ”*urheus*” ja ”*rohkeus*” toistui oppilaiden vastauksissa. Oppilaat näkivät urheuden ja rohkeuden tärkeänä osana hyviä ryhmätyötaitoja. Suurimpina teemoina nousi kuitenkin muiden ryhmäläisten huomioiminen, arvostaminen ja kuunteleminen sekä kaikkien ryhmäläisten kanssa toimeen tuleminen. Näitä ryhmätyötaitoja on avattu tarkemmin luvussa kolme. Oppilaiden vastauksissa nämä teemat toistuivat erityisesti kysymyksien 1,2,3 ja 5 kohdalla, minkä perusteella oppilaat pitivät näitä sekä ryhmässä että työelämässä toimimisen



kannalta. Vastauksissa näitä toisten huomioimiseen liittyviä taitoja kuvailtiin esimerkiksi näin: *”Ryhmätyössä on tärkeää kuunnella toisia ja toisten mielipiteitä. Kun teemme ryhmässä töitä, niin jaamme kaikille omat hommat”* ja *”Ryhmässä toimitaan ryhmänä, jossa kaikkien mielipiteet täytyy ottaa huomioon”*.

Myös vastuun jakaminen ja työn tuloksellisuus toistuivat omina teemoinaan monien oppilaiden vastauksissa. Oppilaiden vastauksissa näitä teemoja oli kuvattu muun muassa näin: *”Ei tee kaikkea itse. Pitää tietää missä hommissa toinen on sinua parempi”* ja *”Täytyy pitää huoli, että työ tulee valmiiksi”*. Ryhmätyössä vastuun ja tehtävien jakaminen on tärkeää, jotta työ valmistuu toivotulla tavalla (ks. luku 3.2). Sujuva ryhmätyö oli oppilaidenkin vastauksissa yhdistetty työn tehokkuuteen, työn valmistumiseen ja sen halutun lopputuloksen saavuttamiseen. Näitä ryhmätyötaitoja oppilaat olivat siis osanneet yhdistää työelämässä tarvittaviin taitoihin. Tulevaisuuden työelämässä korostuu yhteistyön ja ryhmätyötaitojen merkitys, joten on positiivista huomata että jo kuudesluokkalaiset oppilaat osaavat pitää näitä asioita tärkeinä.

Yrittäjyyskasvatuksessa korostuu sujuva yhteistyö. Luukkainen ja Wuorinen (2002) nostavatkin sisäisen yrittäjyyden yhdeksi tärkeimmäksi tavoitteeksi yhteistyön tekemisen (ks. luku 3). Myös teettämämme tutkimuksen avoimen kyselylomakkeen vastauksissa toistui teema yhteistyö useasti. Yhteistyö ja sen tekemisen tärkeys mainittiin useiden kysymyksiin vastauksissa (ks. LIITTEET 4–6 & 8–10). Vastauksissa sitä kuvattiin esimerkiksi näin: *”Pitää osata toimia kaikkien kanssa eli olla yhteistyökykyinen”*, *”Pitää olla yhteistyöhaluinen kaikkien kanssa”* ja *”Pitää osata tehdä yhteistyötä muiden kanssa”*. Yrityskylässä oppilaat ovat jatkuvasti tilanteissa, joissa yhteistyön tekemistä harjoitellaan. Esimerkiksi asioidessaan toisissa yrityksissä oppilaat joutuvat väistämättä tilanteisiin, joissa yhteistyön tekeminen on välttämätöntä. Vieraillessaan muissa yrityksissä saattavat oppilaat tehdä yhteistyötä myös tuntemattomien oppilaiden kanssa. Omassa yrityksessä toimiessaan oppilaat toimivat yhdessä yhteisen tavoitteen eteen ennalta tuttujen oppilaiden kanssa. Tällöin sujuvan yhteistyön merkitys korostuu. Myös oppilaiden vastauksista näkee, että he ovat pitäneet yhteistyötaitojen merkitystä ryhmätyössä tärkeänä. Viimeisen avoimen kysymyksen *”Mitä opit ryhmätyöstä Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana?”* vastauksista viidessä oli mainittu sana yhteistyö. Vastauksissa tätä kuvattiin esimerkiksi näin: *”Opin, että kaikki pitää ottaa huomioon ja opin yhteistyötä”*.

Pohdimme sitä, toteutuuko Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden sisäisen yrittäjyyden tavoite

ryhmätyötaitojen oppimisesta ja jos, niin millä tavalla. Tutkimuksen alussa rajasimme tutkimusongelmiksi kaksi ongelmaa. Päädyimme pohtimaan tutkimusongelma kerrallaan sitä, saimmeko käyttämällämme tutkimusmenetelmällä vastauksia tutkimusongelmiimme. Ensimmäiseen tutkimusongelmaan, joka kuului: *”Miten kuudesluokkalaisten käsitykset ryhmätyöstä ja ryhmätyötaidoista kehittyvät Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana?”* emme saaneet suoranaista tulosta siitä, että oppilaiden käsitykset muuttuisivat merkittävän paljon mihinkään suuntaan. Kuten tutkimustuloksia havainnollistavista taulukoista voi nähdä, ei ennen-jälkeen –erojen perusteella voida päästä selkeisiin tutkimustuloksiin. Sekä ennen oppimiskokonaisuutta, että sen jälkeen kerätyissä vastauslomakkeissa toistuvat samat teemat eikä huomattavaa eroavaisuutta numeraalisesti ole. Teemat, jotka toistuvat antavat kuitenkin mielenkiintoista tietoa siitä, mikä kuudesluokkalaisten käsitys ryhmätyötaidoista on. Tulokset osoittivat, että tutkimusjoukon vastauksissa useimmin esille nousseet ryhmätyötaitoihin liittyvät teemat olivat *”auttavaisuus”*, *”muiden huomioiminen, arvostaminen ja kuunteleminen”*, *”kaikkien kanssa toimeen tuleminen”*, *”rohkeus ja uskallus”*, *”yhteistyö”* sekä *”vastuun jakaminen”*. Teemoista suurin ero ennen-jälkeen Yrityskylän -vastauksissa oli *auttavaisuudessa*. Oppilaista osa (19kpl) oli siis aiemminkin pitäyt auttavaisuutta tärkeänä ryhmätyötaitona, mutta se että teema toistui Yrityskylän jälkeen saaduissa vastauksissa vielä useammin (39 kertaa), kertoo että Yrityskylässä toimiminen lisäsi oppilaiden käsitystä siitä, että avun tarjoaminen ja saaminen ovat tärkeitä asioita yhdessä toimimisessa.

Toinen tutkimusongelma oli muotoa: *”Millaisia ryhmätyötaitoja oppilaat kokevat oppivansa Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana?”*. Tutkimuksemme antaa selkeän tuloksen siitä, että oppilaiden oma kokemus ryhmätyötaidoista ja ryhmätyöskentelystä kehittyy huomattavan paljon Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana. Strukturoitu kyselylomake osoittaa sen, että oppilaiden kokemus ryhmätyötaitojen oppimisesta oppimiskokonaisuuden aikana on vahva. Tämän kertoo se, että strukturoidun kyselylomakkeen viidentoista kysymyksen kaikista vastauksista on 83,93% *”hyvin paljon”*- ja *”melko paljon”* –vastauksia on. Se, millaisia ryhmätyötaitoja oppilaat kokevat oppineensa, selviää Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden jälkeisessä aineistonkeruussa teetetyn kyselylomakkeen kysymyksen 16 vastauksista. Erilaisia ryhmätyötaitoihin liittyviä teemoja oli oppilaiden vastauksissa paljon (ks. LIITE 10), mutta selkeästi esille nousi teemoista ne, joita löytyi vastauksista eniten. Oppilaat olivat oman kokemuksensa mukaan oppineet Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana ryhmätyöstä muiden ihmisten kuuntelemista ja huomioimis-

ta, auttavaisuutta, yhteistyötä ja vastuunottoa. Oppilaiden vastauksista tähän kysymykseen näkee myös sen, että ryhmätyötaitojen yhteyttä työelämään on pohdittu ja yhteyksiä on Yrityskylässä toimiessa löydetty. Vastauksissa oli mietitty talouteen liittyviä aiheita, kuten: veroasioita, rahankäyttöä, brutto- ja nettopalkan merkitystä, työelämäntaitoja, säästämistä, aikataulutusta työelämässä sekä ammatinvalinta-asioita. Nämä vastaukset antavat selkeän tuloksen siitä, että oppilaat oppivat sekä sisäisen- että ulkoisen yrittäjyyden sisältöjä Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana. Tämä kertoo myös sen, että Yrityskylän oppimateriaaleista löytämämme sisäisen yrittäjyyden tavoite: *”Oppilaat ymmärtävät ryhmätyön, neuvottelemisen ja ongelmanratkaisun merkityksen työelämässä”* ryhmätyön osalta ainakin oppilaiden oman kokemuksen mukaan toteutuu.

Aineiston analysointia ja tutkielman luettavuutta helpottamaan päädyimme vastauslomakkeista löytyneiden vastauksien taulukointiin. Halusimme laskea vastauslomakkeista löytyneitä yhtäläisyyksiä ja esittää yhtäläisyydet numeroiden ne taulukkoon vastauksista löytyneiden teemojen mukaisesti. Tämä antoi lisähaasteen tutkimustulosten tulkinnalle, sillä numeroiden perusteella tuli tehdä tulkintaa siitä, mitä tutkimukselle merkittäviä tuloksia numerot antavat. Vastaamme tuli ongelma, jossa vastaukset tulikin tulkita kvalitatiivisesti kvantitatiivisesta aineistosta. Laskemamme numerot tuli tutkimustuloksia analysoitaessa purkaa samantarvoisiksi sanoiksi ja tuloksiksi. Tämä vaihe teki kuitenkin tulosten purkamisesta entistä mielenkiintoisempaa ja koemme, että tutkielman kannalta on rikkaus, että tulokset on esitetty sekä kirjoitettuun asuun että numeroiden avulla. Tämä voi osaltaan myös helpottaa erilaisten lukijoiden lukukokemusta.

Tätä tutkimusta on ollut tekemässä kaksi tutkijaa, molemmat teknologiapainotteisen luokanopettajakoulutuksen opiskelijoita. Tämä on vaikuttanut omalta osaltaan tutkimuksen tekoprosessiin. Koimme yhdessä tekemisen meidän kohdallamme vahvuutena ja opimme toisiltamme paljon sekä tutkimuksen teon eri vaiheissa että kirjoitusprosessin aikana. Se, että opiskelemme luokanopettajiksi juuri teknologiapainotteisella linjalla, oli osasyynä mielenkiintoomme tutkimuksen aihepiiriä kohtaan. Olimme alusta pitäen kiinnostuneita tutki-  
maan yrittäjyyskasvatusta ja Yrityskylään tutustuessamme aihepiirin rajaaminen selkeni. Tätä oppimiskokonaisuutta ei ole vielä kasvatustieteiden saralla tutkittu juurikaan, joten saimme melko vapaasti valita sen, mikä aihealue meitä voisi tarkemmin kiinnostaa. Pro gradu -tutkielman aloittamisen kynnystä madalsi aiheesta tehty kandidaatin tutkielmamme, josta saimme vankan teoriapohjan tutkimuksen tekoa varten.

Koemme, että tutkimustuloksista voi olla hyötyä Taloudellisen tiedotustoimiston Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden kehittäjille sekä luokanopettajille, jotka ovat osallistumassa oppimiskokonaisuuteen omien oppilaidensa kanssa. Yrityskylä-oppimiskokonaisuudessa on mahdollista oppia sisäistä-, ulkoista-, ja omaehtoista yrittäjyyttä. Oppimiskokonaisuus sisältää Yrityskylä-vierailun sekä sitä edeltävät kymmenen oppituntia. Johtopäätöksemme on, että Yrityskylä-vierailun aikana oppilaat oppivat pienois yhteiskunnan jäsenenä toimiessaan sisäistä yrittäjyyttä. Mutta vierailua edeltävän kymmenen oppitunnin aikana vastuu sisäisen yrittäjyyden oppimisesta on paljolti luokan opettajalla. Opettajalla on suuri vastuu sisäisen yrittäjyyden asenteiden välittämisessä. Sisäinen yrittäjyys saattaa jäädä ulkoisen yrittäjyyden tiedollisten tavoitteiden alle, sillä ulkoisen yrittäjyyden tavoitteita on opettajan saamassa oppimateriaalipaketissa lueteltuna niin paljon sisäisen yrittäjyyden tavoitteita enemmän. Näitä asioita pohtiessamme heräsi ajatus jatkotutkimusaiheesta, jossa tutkitaan opettajan roolia Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden tavoitteiden toteutumisessa. Mielenkiintoista olisi tietää esimerkiksi, kuinka sisäinen- ja ulkoinen yrittäjyys opetuksessa näiden kymmenen Yrityskylä-vierailua edeltävän oppitunnin aikana korostuvat ja minkälaista yrittäjyyttä oppilas opettajasta riippuen oppii.

## LÄHTEET

- Aarnikoivu, H. (2010). *Työelämätaidot – menesty ja voi hyvin*. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Aaltola, J. (2004). *Opettaja sivistyksen rakentajana*. Teoksessa P. Sallila & A. Malinen (toim.) *Opettajuus muutoksessa*. Aikuiskasvatuksen 43. Vuosikirja. Helsinki: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura.
- Aho S. & Laine K. (2004). *Minä ja muut, kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen*. Otava. Keuruu.
- Argyle M. (1969). *Social Interaction*. Butler & Tanner Ltd. Frome and London. Heikkilä J. & K. 2001. Avain innovatiivisuuteen. Vantaa: WSOY.
- Blake, J. & Kingsley, D. (1972). *Norms, Values and Sanctions*. Teoksessa D. H. Wrong & H. L. Gracey 1972. *Readings in Introductory Sociology*. New York: The Macmillan Company. 84–93.
- Bogdan, R. & Biglen, S. (1992). *Qualitative research for education: An introduction to theory and methods*. Boston: Allyn and Bacon.
- Carrier, C. (1996). *Intrapreneurship in Small Business: An Exploratory Study*. *Entrepreneurship Theory and Practice* 21 (1).
- Charpentier, P. (1979). *Ryhmätyön perusteet*. 3. painos. Kuusamo: Ihmissuhdeopisto.
- Crisp, R.J & Turner, R.N. (2014). *Essential Social Psychology*. 3<sup>rd</sup> Edition. Lontoo: Sage Publications.
- Davidsson, P., Low, M.B. and Wright, M. (2001). *Low and MacMillan ten years on: achievements and future directions for entrepreneurship research*. *Entrepreneurship Theory and Practice* 25:4.
- Dewey, J. (1957). *Koulu ja yhteiskunta*. Helsinki: Otava .
- Elovainio (1994). Ryhmät ja Tiimit työssä. Teoksessa K. Lindström (toim.): *Terve työyhteisö. Kehittämisen Malle- ja ja Menetelmiä*.
- Eriksson, P. & Koistinen, K. (2005). *Monenlainen tapaustutkimus*. Kerava: Savon Kirjapaino Oy.
- Fayolle, A. (2007). *Entrepreneurship and New Venture Creation: The dynamic of Entrepreneurial Process*. UK: Cambridge University Press.
- Gibb, A. (1993). *The Enterprise Culture and Education*. *International Small Business Journal*, 11 (3).
- Gibb, A. (2005). *The future of entrepreneurship education – Determining the basis for coherent policy and practice*. Teoksessa P. Kyrö & C. Carrier (toim.), *The dynamics of learning entrepreneurship in a cross-cultural university context* (s. 44-67). Tampere: Tampereen yliopisto.
- Grant, P. and Perren, L. J. (2002) *Small Business and Entrepreneurial Research: Metathories, Paradigms and Prejudices*. *International Small Business Journal* 20:2.
- Grebel, T., Pyka, A. & Hanush, H. (2003). *An Evolutionary Approach to the Theory of Entrepreneurship*. *Industry and Innovation* 10:4.
- Grönfors, M. (1982). *Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät*. Helsinki: WSOY
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2007). *Tutki ja kirjoita*. 13. Uudistettu painos.

Helsinki: Tammi.

- Hornaday, R. W. (1992). *Thinking about entrepreneurship: A fuzzy set approach*. Journal of Small Business Management 30 (4).
- Hämäläinen K. & Sava I. (1989). Koulun ihmissuhteet. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino oy.
- Ikonen, R. (2006). *Yrittäjyyskasvatus. Kansalaisen taloudellista autonomiaa etsimässä*. Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy.
- Isohookana, H. (2007). *Yrityksen markkinointiviestintä*. Helsinki: WSOYpro.
- Jokinen, A., & Juhila, K. (2002). *Yhdessä kirjoittaminen*. Teoksessa Merja Kinnunen & Olli Löytty (toim.) Tieteellinen kirjoittaminen. Tampere: Vastapaino.
- Jones, B. & Iredale, N. (2010). *Enterprise education as pedagogy*. Haettu 27.11.2014 osoitteesta:  
<http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?articleid=1838990&show=abstract>.
- Kataja, J. Jaakkola, T. & Liukkonen, J. (2011). *Ryhmä liikkeelle! Toiminnallisia harjoituksia ryhmän kehittämiseksi*. Jyväskylä: PS- kustannus.
- Kauppila, R. A. (2007). *Ihmisen tapa oppia. Johdatus sosiokonstruktivistiseen oppimiskäsitykseen*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Koiranen, M. & Karlsson, N. (2002). *Self-identified Sources of Work-Related Joy – A Comparative Study*. In Koiranen, M. & Karlsson, N. (eds.) The Future of Family Business. Values and Social Responsibility. Proceedings of the 13th Annual World Conference of the Family Business Network, 11. - 14.9.2002. Helsinki .
- Koiranen M. & Pohjansaari T. (1994). *Sisäinen yrittäjyys. Innovatiivisuuden, laadun ja tuottavuuden perusta*. Tampere: Tammer-paino.
- Kumpulainen, K. & Kaartinen, S. (2004). "You can see it as you wish" Negotiating a shared understanding in collaborative problem solving dyads. Teoksessa K. Littleton, D. Miell & D. Faulkner (toim.) Learning to collaborate, collaborating to learn. New York: Nova.
- Kyngäs, H. & Vanhanen, L. (1999). Sisällön analyysi. Hoitotiede 1/1999.
- Kyrö, P. (1997). *Yrittäjyyden muodot ja tehtävä ajan murroksessa*. Jyväskylä Studies in Computer Science, Economics and Statistics 38. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kyrö, P. (1998). *Yrittäjyyden tarinaa kertomassa*. Helsinki: WSOY.
- Kyrö, P. (2005). *Entrepreneurial learning in a cross-cultural context challenges previous learning paradigms*. Teoksessa P. Kyrö & C. Carrier (toim.) 2005. The Dynamics of Learning Entrepreneurship in a cross-Cultural University Context. University of Tampere, Research Center for Vocational and professional Education: Hämeenlinna.
- Kyrö, P., Mylläri, J. & Seikkula-Leino, J. (2008). *Kognitiiviset, affektiiviset ja konatiiviset ulottuvuudet ja niihin liittyvät metavalmiudet yrittäjämäisessä oppimisessa*. Liiketaloudellinen Aikakauskirja 3/2008, 269–296.
- Kyrö, P. & Carrier, C. (2005). *Entrepreneurial Learning in Universities: Bridges across Borders*. In P. Kyrö & C. Carrier (eds.) The Dynamics of Learning

- Entrepreneurship in a Cross-Cultural University Context. University of Tampere. Research Center for Vocational and Professional Education. Hämeenlinna.
- Laine, T. (2001). *Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma*. Teoksessa. Aaltola, J. & Valli, R. (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Laine, K. (2005). *Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa*. Helsinki: Otava.
- Leppilampi, A. & Piekkari, U. (1998). *Terve, terve! Opitaan yhdessä oppimisen ja elämän taitoja*. Lahti: Asko Leppilampi Oy.
- Luukkainen, O & Wuorinen, J., (2002). *Yrittävä elämänsenne. Kasvaminen yksilönä ja yhteisönä*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Manninen, J., Burman, A., Koivunen, A., Kuittinen, E., Luukkainen, S., Passi, S. & Särkkä, H. (2007). *Oppimista tukevat ympäristöt. Johdatus oppimisympäristöajatteluun*. Helsinki: Opetushallitus.
- Maritz, M. & Brown, C. (2013). *Illuminating the black box of entrepreneurship education programs*. Education + Training. Vol. 55. No. 3.
- Metsämuuronen, J. (2001). *Laadullisen tutkimuksen perusteet*. Metodologia-sarja 4. Helsinki: International Methelp Ky.
- Niemistö, R. (2004). *Ryhmän luovuus ja kehitysehdo*. Helsingin yliopisto. Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia: Palmenia-kustannus.
- Opetusministeriö (2004). *Yrittäjyyskasvatuksen linjaukset ja toimenpideohjelma*. Opetusministeriön julkaisuja 2004, s.18. Haettu 11.1.2015 osoitteesta: [http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2004/liitteet/opm169\\_opm18.pdf?lang=fi](http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2004/liitteet/opm169_opm18.pdf?lang=fi).
- Opetusministeriö (2009). *Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat*. Opetusministeriön julkaisuja 2009, s.7. Haettu 11.1.2015 osoitteesta: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/opm07.pdf?lang=fi>.
- Piaget, J. (1978). *Success and Understanding*. Massachusetts: Harvard University Press Cambridge.
- Prashnig, B. (2000). *Erilaisuuden voima*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Prashnig, B. (2003). *Eläköön erilaisuus, oppimisen vallankumous käytännössä*. Juva: WS Bookwell Oy.
- Rauste-von Wright, M. (1997) *Opettaja tienhaarassa: Konstruktivisimie käytännössä*. Jyväskylä: Atena.
- Rauste-von Wright, M. & von Wright, J. (1994). *Oppiminen ja koulutus*. Helsinki: WSOY.
- Remes, L. (2003). *Yrittäjyyskasvatuksen kolme diskurssia*. Väitöskirja. Jyväskylä studies in education, psychology and social research. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Remes, R. (2001). *Koulutuspolitiikan käänne ja nuorten syrjäytyminen*. Teoksessa A. Jauhiainen, R. Rinne & J. Tähtinen (toim.), *Koulutuspolitiikka Suomessa ja ylikansalliset mallit*. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Rinne Risto & Kivirauma Joel & Lehtinen Erno. (2005). *Johdatus kasvatustieteisiin*, WSOY.
- Ristikangas, M-R. & Ristikangas, V. (2010). *Valmentava johtajuus*. Helsinki: WSOYpro.

- Ristimäki, K. (2004). *Yrittäjyyskasvatus*. Hamina: Oy Kotkan Kirjapaino Ab.
- Salmivalli, Christina (1998). *Not only bullies and victims*. Participation in harrasment in school classes: Some social and personality factors. Turun yliopiston julkaisu B 225.
- Saloviita, T. (2006). *Yhteistoiminnallinen oppiminen ja osallistava kasvatus*. Juva: WS Bookwell oy.
- Segal, G., Borgia, D. & Schoenfeld, J. (2005). *The motivation to become entrepreneur*. International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research 111 (1).
- Seikkula-Leino, J., Ruskovaara, E., Ikävalko, M., Mattila, J. and Rytkölä, T. (2010) *Promoting entrepreneurship education: the role of the teacher?* Education + Training 52:2.
- Shane, S. & Venkataraman, S. (2000). *The Promise of Entrepreneurship as a Field of Research*. Academy of Management Review 25:1.
- Shmuck, R. A. & Shmuck, P. A. (1997). *Group processes in the classroo*. Dubaque: Brown Publishers.
- Skyttä, A. (2000). *Tiimitys ja sen läpivienti. Matkalla kohti matalampia organisaatioita*. Keuruu: Otavan kirjapaino oy.
- Slevin, D. P. & Covin, J. G. (1990). *Juggling Entrepreneurial Style and Organizational Structure - How to Get Your Act Together*. Sloan Management Review Winter 1990.
- Stake, R. (1995). *The art of casestudy research: Persoectives on practice*. Sage. Thousand Oaks, CA.
- Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. (1994). *Laadullisen tutkimuksen työtapoja*. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Syrjälä, L. (1994) *Etnografisen opetuksen tutkimus: kouluetnografia*.
- Syrjälä, L & Numminen. (1988) *Tapaustutkimus kasvatustieteessä*. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 51/1988. Oulu: Oulun yliopisto.
- Taloudellinen tiedotustoimisto ry (2016). Haettu 11.10.2016 osoitteesta: <http://yrityskyla.fi/yrityskyla-valittiin-maailman-parhaaksi-oppimisyhteisojarakentavaksi-kumppanuushankkeeksi/>.
- Taloudellinen tiedotustoimisto ry (2014). Haettu 11.10.2016 osoitteesta: <http://www.tat.fi/mika-tat/>.
- Taloudellinen tiedotustoimisto ry (2014). *Suomalainen koulutusinnovaatio Yrityskylä palkittiin maailman parhaana*. Haettu 11.10.2016 osoitteesta: <http://www.tat.fi/suomalainen-koulutusinnovaatio-yrityskyla-palkittiin-maailman-parhaana/>.
- Taloudellinen tiedotustoimisto ry (2014). *Opettajananopas Yrityskylään 2014-2015*. Yrityskylä.
- Toivakka S. & Maasola M. (2011). *Itsetunto kohdalleen! Harjoituksia itsetuntemuksen ja vuorovaikutustaitojen oppimiseen*, Juva: Bookwell oy.
- Tuckman, B. W. (1965). *Developmental sequence in small groups I*. Psychological Bulletin, 63(6), 384–399.



- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2004). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*, Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2002) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Tynjälä, P. (1999). *Oppiminen tiedon rakentamisena. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen perusteita*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Westerholm, H. (2007). *Tutkimusmatka pienyrittäjän työvalmiuksien ytimeen. Kirjallisuuteen ja DACUM-analyysiin perustuva kartoitus. Jyväskylä Studies of Business and Economics*. 55. Jyväskylä University Printing House.



# LIITTEET

## LIITE 1. Avoimet kysymykset

Kyselylomake pro gradu -tutkielmaan  
Oulun Yliopisto / Teknologiapainotteinen luokanopettajakoulutus

Sanna-Sofia Kaarela  
Reetta Mutka

Nimi:

---

1. Kirjoita kokonaisilla lauseilla kaikki, mitä tiedät **ryhmätyöstä**. Jos tila loppuu kesken, jatka kääntöpuolelle.

---

---

---

---

---

---

---

Jatka kääntöpuolelle →

2 Mitä sinun pitää osata, jotta voit toimia yhdessä muiden ryhmäläisten kanssa?

---

---

---

---

---

---

---

Jatka kääntöpuolelle →

3. Millaisia ryhmätyötaitoja olet oppinut, kun olet toiminut ryhmässä?

---

---

---

---

---

---

---

Jatka kääntöpuolelle →

4. Miksi yhteiset säännöt ovat tärkeitä ryhmälle?

---

---

---

---

---

---

---

Jatka kääntöpuolelle →

5. Kuvittele itsesi aikuiseksi ja työelämään. Miten voisit silloin käyttää ryhmätyötaitoja hyödyksi?

---

---

---

---

---

---

---

Jatka kääntöpuolelle →

6. Miksi ryhmätyötaidot ovat tärkeitä työelämässä?

---

---

---

---

---

---

---

Jatka kääntöpuolelle →

## LIITE 2. Strukturoidut kysymykset

### II osa

Seuraavat kysymykset koskevat taitoja ja ominaisuuksia, joita Yrityskylässä ja sitä edeltävillä kymmenellä oppitunnilla oli mahdollista oppia. **Arvioi omaan kokemukseesi perustuen kuinka hyvin opit Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana alla olevia asioita.** Valitse kokemustasi parhaiten kuvaava vaihtoehto kussakin väittämässä.

	hyvin paljon	melko paljon	en osaa sanoa	jonkin verran	en lainkaan
1. Opin ryhmätyötaitoja	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
2. Opin kuuntelemaan muiden mielipiteitä	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
3. Opin johtamaan	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
4. Opin ottamaan muut huomioon	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
5. Opin rohkeutta esittää eriäviä mielipiteitä	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
	hyvin paljon	melko paljon	en osaa sanoa	jonkin verran	en lainkaan
6. Opin ymmärtämään erilaisia ihmisiä	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
7. Opin ymmärtämään erilaisia kulttuureja	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
8. Opin vastuunottamista	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
9. Opin yhteistyötaitoja	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
10. Opin muiden kuuntelemista	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
	hyvin paljon	melko paljon	en osaa sanoa	jonkin verran	en lainkaan
11. Opin muiden asemaan asettumista	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
12. Opin sitoutumaan ryhmään	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
13. Opin ratkaisemaan ristiriitoja	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
14. Opin riimityöskentelyä	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
15. Opin ryhmän sääntöjä	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

16. Mitä opit ryhmätyöstä Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana? (10 oppitunnin ja Yrityskylä-vierailun aikana)

---

---

---

---

---

Jatka kääntöpuolelle tarvittaessa →

### LITE 3. Avoimet kysymykset ja teoria

TAULUKKO 1. Teoriaperusteet avoimille kysymyksille

Kysymys	Teoria
<b>1. Kirjoita kokonaisilla lauseilla kaikki, mitä tiedät ryhmätyöstä.</b>	ks. 3. <i>Yrittäjäyyskasvatus ja ryhmätyö</i>
<b>2. Mitä sinun pitää osata, jotta voit toimia yhdessä muiden ryhmäläisten kanssa?</b>	ks. 3. <i>Yrittäjäyyskasvatus ja ryhmätyö</i> & 3.2. <i>Normit ja roolit ryhmätyössä</i>
<b>3. Millaisia ryhmätyötaitoja olet oppinut, kun olet toiminut ryhmässä?</b>	ks. 3. <i>Yrittäjäyyskasvatus ja ryhmätyö</i>
<b>4. Miksi yhteiset säännöt ovat tärkeitä ryhmälle?</b>	ks. 3. <i>Yrittäjäyyskasvatus ja ryhmätyö</i> & 3.2. <i>Normit ja roolit ryhmätyössä</i>
<b>5. Kuvittele itsesi aikuiseksi ja työelämään. Miten voisit silloin käyttää ryhmätyötaitoja hyödyksi?</b>	ks. 3.3. <i>Ryhmätyö työelämässä</i>
<b>6. Miksi ryhmätyötaidot ovat tärkeitä työelämässä?</b>	ks. 3.3. <i>Ryhmätyö työelämässä</i>
<b>16. Mitä opit ryhmätyöstä Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana?</b>	-

#### LIITE 4. Ensimmäinen avoin kysymys

TAULUKKO 2: ”Kirjoita kokonaisilla lauseilla kaikki, mitä tiedät ryhmätyöstä. Jos tila loppuu kesken, jatka kääntöpuolelle.”

Ennen (f)	Vastaus	Jälkeen (f)
13	Yhteistyö	16
11	Muiden ideoiden ja ajatusten kuunteleminen	14
10	Vastuun jakaminen	12
8	Kaikkien osallistuminen	12
5	Auttavaisuus	10
11	Muiden huomioiminen ja arvostaminen	7
1	Sääntöjen noudattamisen tärkeys	4
6	Kaikkien kanssa toimeentuleminen	3
5	Aktiivinen osallistuminen ja vastuunotto	3
1	Rohkeus ja uskallus	3
0	Kärsivällisyys	3
4	Ryhmätyötaitojen merkitys	3
5	Ryhmähenki	2
4	Neuvottelutaidot	1
1	Muiden kannustaminen	1
1	Keskustelutaidot	1
1	Työn tuloksellisuus	1
0	Ryhmän kiinteys	1
0	Rehellisyys	1
5	Yhteinen ongelmanratkaisu	0
1	Ryhmäläisiin tutustuminen	0
1	Sosiaalisuus	0
1	Urheus	0
1	Ystävällisyys	0

## LIITE 5. Toinen avoin kysymys

TAULUKKO 3: ”Mitä sinun pitää osata, jotta voit toimia yhdessä muiden ryhmäläisten kanssa?”

Ennen (f)	Vastaus	Jälkeen (f)
17	Muiden ideoiden ja ajatusten kuunteleminen	19
11	Rohkeus ja uskallus	12
16	Kaikkien kanssa toimeen tuleminen	9
4	Auttavaisuus	9
15	Muiden huomioiminen ja arvostaminen	8
6	Yhteistyö	8
9	Vastuun jakaminen	7
1	Ryhmätyötaidot	7
6	Keskustelutaidot	5
3	Kärsivällisyys	4
2	Sosiaalisuus	4
4	Ystävällisyys	3
2	Aktiivisuus	3
2	Rauhallisuus	3
0	Ilmaisutaidot	3
1	Ryhmähenki	2
0	Intohimo ryhmätyöskentelyyn	2
0	Johtajuus	2
0	Kohteliaisuus	2
5	Aktiivinen osallistuminen ja vastuunotto	1
1	Kiltteys	1
1	Sääntöjen noudattaminen	1
1	Yhteinen ongelmanratkaisu	1
0	Itsenäisyys	1
0	Oma-aloitteisuus	1
0	Ryhmäläisiin tutustuminen	1
0	Päätäväisyys	1
0	Yhteisten sääntöjen tärkeys	1
5	Kaikkien osallistuminen	0
3	Muiden kannustaminen	0
1	Luovuus	0
1	Neuvottelutaidot	0
1	Rehellisyys	0
1	Urheus	0



## LIITE 6. Kolmas avoin kysymys

TAULUKKO 4. ”Millaisia ryhmätöitä olet oppinut, kun olet toiminut ryhmässä?”

Ennen (f)	Vastaus	Jälkeen (f)
14	Muiden ideoiden ja ajatusten kuunteleminen	12
10	Muiden huomioiminen ja arvostaminen	10
8	Rohkeus ja uskallus	9
3	Aktiivinen osallistuminen ja vastuunotto	8
2	Auttavaisuus	8
6	Kaikkien kanssa toimeen tuleminen	7
3	Kärsivällisyys	5
2	Sosiaalisuus	4
7	Vastuun jakaminen	3
2	Yhteistyö	3
3	Keskustelutaidot	2
2	Kaikkien osallistuminen	2
1	Ilmaisutaidot	2
1	Ryhmähenki	2
0	Johtajuus	2
2	Ryhmäläisiin tutustuminen	1
2	Yhteinen ongelmanratkaisu	1
2	Ystävällisyys	1
1	Kohteliaisuus	1
1	Luovuus	0
1	Neuvottelutaidot	0
1	Oma-aloitteisuus	0

## LIITE 7. Neljäs avoin kysymys

TAULUKKO 5: ”Miksi yhteiset säännöt ovat tärkeitä ryhmälle?”

Ennen (f)	Vastaus	Jälkeen (f)
6	Kaaos ilman sääntöjä	13
9	Työn onnistuminen	11
12	Vastuun jakaminen	7
3	Työn tuloksellisuus	6
5	Ryhmähenki	5
2	Sallittu käytös	5
4	Aktiivinen osallistuminen ja vastuunotto	2
3	Muiden huomioiminen ja arvostaminen	2
1	Muiden ideoiden ja ajatusten kuunteleminen	2
1	Ryhmän kiinteys	1
1	Aktiivisuus	1
0	Auttavaisuus	1
0	Keskustelutaidot	1
0	Rehellisyys	1
1	Kaikkien osallistuminen	0
1	Neuvottelutaidot	0
1	Yhteinen ongelmanratkaisu	0

LIITE 8. Viides avoin kysymys

TAULUKKO 6: ”Kuvittele itsesi aikuiseksi ja työelämään. Miten voisit silloin käyttää ryhmätyötaitoja hyödyksi?”

Ennen (f)	Vastaus	Jälkeen (f)
8	Auttavaisuus	12
6	Rohkeus ja uskallus	8
7	Muiden huomioiminen ja arvostaminen	4
5	Yhteistyö ja Yhteinen ongelmanratkaisu	4
7	Kaikkien kanssa toimeen tuleminen	3
3	Muiden ideoiden ja ajatusten kuunteleminen	3
2	Ystävällisyys	2
1	Keskustelutaidot	2
0	Aktiivisuus	2
4	Vastuun jakaminen	1
3	Ilmaisutaidot	1
2	Työn tuloksellisuus	1
1	Ryhmähenki	1
0	Itsenäisyys	1
0	Johtajuus	1
0	Ryhmäläisiin tutustuminen	1
0	Aktiivinen osallistuminen ja vastuunotto	1
0	Menestyminen työelämässä	1
0	Rehellisyys	1
2	Neuvottelutaidot	0
1	Sääntöjen noudattaminen	0
1	Sosiaalisuus	0
1	Viisaus ryhmätyössä	0

## LIITE 9. Kuudes avoin kysymys

TAULUKKO 7: ”Miksi ryhmätyötaidot ovat tärkeitä työelämässä?”

Ennen (f)	Vastaus	Jälkeen (f)
3	Menestyminen työelämässä	9
9	Kaikkien kanssa toimeen tuleminen	7
4	Työn tuloksellisuus	7
9	Yhteistyö	6
1	Rohkeus ja uskallus	3
1	Muiden ideoiden ja ajatusten kuunteleminen	1
1	Vastuun jakaminen	1
1	Yhteinen ongelmanratkaisu	1
0	Rehellisyys	1
0	Ryhmähenki	1
3	Auttavaisuus	0
2	Muiden huomioiminen ja arvostaminen	0
1	Keskustelutaidot	0
1	Kaaos ilman sääntöjä	0

## LIITE 10. Seitsemäs avoin kysymys

TAULUKKO 9. ”Mitä opit ryhmätyöstä Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana?”

Vastaus	Jälkeen (f)
Kuunteleminen	8
Muiden huomioiminen	8
Auttavaisuus	5
Veroasiat	5
Yhteistyö	5
Osallistuminen/Osallisuus/Vastuunotto	4
Rahankäyttö ja Säästäminen	4
Menestyminen työelämässä	3
Rohkeus ja uskallu	3
Ryhmätyötaidot	3
Työn tuloksellisuus	3
Brutto-/Nettopalkka	2
Kaikkien kanssa toimeen tuleminen	2
Keskustelu- ja Neuvottelutaidot	2
Ryhmätyötaitojen tärkeys	2
Sääntöjen noudattaminen	2
Toisen kunnioittaminen	2
Työelämää	2
Vastuun jakaminen	2
Yhteisten sääntöjen tärkeys	2
Ystävällisyys	2
Ryhmän koossa pysyminen	1
Aikataulut	1
Ammatinvalinta	1
Johtajuus	1
Kaikkien osallistuminen	1
Muiden asemaan asettuminen	1
Päätäväisyys	1

# LIITE 11. Strukturoidun lomakkeen vastaukset

TAULUKKO 8. ”Arvioi omaan kokemukseesi perustuen, kuinka hyvin opit Yrityskylä-oppimiskokonaisuuden aikana alla olevia asioita.”

Kysymys	Hyvin paljon	Melko paljon	En osaa sanoa	Jonkin verran	En lainkaan
1. Opin ryhmätyötaitoja	19 (48,72 %)	16 (41,03 %)	4 (10,25 %)	-	
2. Opin kuuntelemaan muiden mielipiteitä	22 (56,41 %)	14 (35,89 %)	2 (5,12 %)	1 (2,56 %)	-
3. Opin johtamaan	13 (33,33 %)	15 (38,46 %)	9 (23,07 %)	2 (5,12 %)	-
4. Opin ottamaan muut huomioon	20 (51,28 %)	17 (43,59 %)	2 (5,12 %)	-	-
5. Opin rohkeutta esittää eriäviä mielipiteitä	18 (46,15 %)	16 (41,03 %)	5 (12,82 %)	-	-
6. Opin ymmärtämään erilaisia ihmisiä	16 (41,03 %)	17 (43,59 %)	6 (15,38 %)	-	-
7. Opin ymmärtämään erilaisia kulttuureja	4 (10,25 %)	16 (41,03 %)	17 (43,59 %)	-	2 (5,12 %)
8. Opin vastuunottamista	25 (64,10 %)	9 (23,07 %)	4 (10,25 %)	1 (2,56 %)	-
9. Opin yhteistyötaitoja	26 (66,66 %)	12 (30,76 %)	-	1 (2,56 %)	-
10. Opin muiden kuuntelemista	26 (66,66 %)	10 (25,64 %)	2 (5,12 %)	1 (2,56 %)	-
11. Opin muiden asemaan asettumista	9 (23,07 %)	20 (51,28 %)	7 (17,95 %)	3 (7,69 %)	-
12. Opin sitoutumaan ryhmään	24 (61,54 %)	14 (35,89 %)	-	1 (2,56 %)	-
13. Opin ratkaisemaan ristiriitoja	8 (20,51 %)	17 (43,59 %)	12 (30,76 %)	2 (5,12 %)	-
14. Opin tiimityöskentelyä	16 (41,03 %)	14 (35,89 %)	8 (20,51 %)	1 (2,56 %)	-
15. Opin ryhmän sääntöjä	21 (53,85 %)	17 (43,59 %)	1 (2,56 %)	-	-